

Š T Ú D I E

OKOLNOSTI PRÍCHODU A ETABLOVANIA SA FRANGEPÁNOVCOV V UHORSKOM KRÁĽOVSTVE DO ROKU 1263

VLADIMÍR V L A S K O

VLASKO, Vladimír. Circumstances of the arrival and establishment of the Frankopan family in the Kingdom of Hungary until 1263. *Historický časopis*, 2022, 70, 1, pp. 3-31, Bratislava.

The subject of the presented study is the presentation of a partial issue related to the origin of Duym, the ancestor of the Hungarian (Veglian) branch of the Frankopan family and his work on the island of Veglia. We observe the entry of his sons Bartholomew and Guido into the service of the Hungarian King Bela III, as well as the career rise of their descendants, from the very birth in 1193 until the second half of the 13th century, when members of this family finally established themselves in circles of high court politics. In addition to the adaptation of Duym's sons, the subject of interest of this study focuses on the territorial expansion of the Frankopan family from the territory of today's island of Veglia (Krk) to the southwestern region of the Kingdom of Hungary, specifically to the Veglian, Modruš and Vinodol administrative unit. The aim of our contribution is also to point out the strengthening position of Venice and their relentless efforts to expand their power circle further southeast into the region of coastal Dalmatia.

Key words: Lords of Veglia. Frankopan family. Veglian region.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2022.70.1.1>

Rod Frangepánovcov zaujímal v dejinách Uhorského kráľovstva významné miesto. Počas jeho dlhej, viac než päťstoročnej existencie (1133 – 1671), patrili príslušníci frangepánovského pokolenia k popredným magnátskym klanom v krajine. Medzi ich najvýznamnejšími reprezentantmi nachádzame mnoho predstaviteľov – mužov i žien, ktorých biografické spracovanie by bolo nesporným prínosom pre súčasné stredoeurópske historiografie. Dozvedeli by sme sa o neschopnosti a duševnom strokotaní, zajatiach i zradách a v prípade Františka Frangepána dokonca o tragédii. Frangepánovcom nikdy nechýbala rozhodnosť

pri hájení vlastných záujmov, vynaliezavosť pri využívaní daných možností, chladnokrvnosť pri sledovaní neobvyklých ciest, ani dôslednosť pri uskutočňovaní politických zámerov, miestami presadzovaných s takmer brutálnou tvrdosťou. Vďaka dôkladnému rozvíjaniu politiky rodovej moci získali pod kontrolu rozľahlý územný komplex v juhozápadnej časti Uhorského kráľovstva. S vysokým osobným nasadením a úctyhodnou diplomatickou obratnosťou sa členovia tohto rodu usilovali dosiahnuť významné krajinské a cirkevné hodnosti. Vzhľadom k ťažkej východiskovej pozícii a nedostatku finančných prostriedkov, ako aj kvôli vlastným chybám museli často čeliť opakovaným protiúderom. Svojou premyslenou dynastickou politikou vytvorili prví predstavitelia predpoklady pre kariérny vzostup členov provinčného rodu do sféry vysokej dvorskej politiky. Ich rastúci politický vplyv posilňoval mocenské postavenie rodu nielen v Uhorsku, ale predovšetkým na území Chorvátska. Genealogický výskum problematiky „pánov z Veglie“ je predovšetkým témou zahraničných historiografií. Sféra frangepánovského vplyvu sa rozprestierala v severozápadnej časti Balkánskeho polostrova, predovšetkým však na pobreží Dalmácie.

Aj keď sa spomínaný veľmožský rod radí k najvýznamnejším uhorským rodom v rámci dejín uhorského stredoveku, Frangepánovci nepatria k frekventovaným témam slovenskej historiografie. Aj z tohto dôvodu je miera spracovania jednotlivých okruhov tohto problému v našej historiografii rôzna. Kým o svojvoľnom počínaní niektorých oligarchov počas feudálnej anarchie vzniklo v posledných desaťročiach viacero štúdií a monografií, o frangepánovskom rode nevyšla v slovenskej medievistickej literatúre ani jedna samostatná štúdia venujúca sa v celom chronologickom rozsahu a zo všetkých aspektov osobitne tejto problematike. Aj jestvujúce syntézy sa im venujú len okrajovo. Okrem niektorých starších prác regionálneho charakteru sa v slovenskej historiografii okrajovo dotýkajú „pánov z Veglie“ len fragmentárne časti výskumu Blanky Brezovákovej.¹ Viac pozornosti im venovalo chorvátske dejepisectvo. Orientáciu v najdôležitejších faktografických a bibliografických údajoch o tomto rode poskytli chorvátski historici.²

1 BOKES, František. *Dejiny Slovákov a Slovenska od najstarších čias až po prítomnosť*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1946, s. 86; BREZOVÁKOVÁ, Blanka. Politický zápas Anjouovcov o uhorskú korunu. In *Historický časopis*, 1991, roč. 39, č. 6, s. 572. ISSN 0018-2575; BREZOVÁKOVÁ, Blanka. *Nástup Anjouovcov v Uhorsku – jeho odraz v politickom živote a v písomnostiach*. Kandidátska dizertačná práca (Kandidát vied; CSc.). Bratislava: HÚ SAV, 1993, s. 11.

2 MESIĆ, Matija. Krsto Frankapan u tudjini. In: *Rad Jugoslovsanske akademije znanosti i umetnosti*, 1870, roč. 13, č. 2, s. 17-79; MESIĆ, Matija. Izvod iz razprave „o životu i djelih kneza Krsta Frankopana“. In: *Rad Jugoslovsanske akademije znanosti i umetnosti*, 1878, roč. 21, č. 1,

Sústredený vedecký výskum zrealizoval až chorvátsky historik Vjekoslav Klaić. Jeho vedecká monografia *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka* (1901) síce ako jediná podávala ucelený prehľad o celom období pôsobenia „pánov z Veglie“ v Uhorskom kráľovstve (1118 – 1480), ale vzhľadom na jej populárnovedný charakter sa nevyhla prílišnému zo-všeobecneniu.³ Napriek tomu práca predstavuje nesporný prínos vo výskume dejín členov tohto rodu. Z hľadiska súčasného stavu bádania sú však niektoré jej závery už prekonané, pričom viaceré nedostatky tejto monografie pramenia z nedostatočnej heuristiky. Pomerne dobrú odbornú úroveň dosahujú taktiež štúdie maďarských historikov Gusztáva Wenzela *Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez* (1884), *A Frangepánok Magyarországnak történetében az Anjou királyok korában* (1890) a Moriza Wertnera *Ausländische Geschlechter in Ungarn. Die Frangepan* (1894).⁴ Doposiaľ najkomplexnejšie zhrnutie historíc-

s. 199-202; RAČKI, Franjo. Ban Petar Zrinski i knez tržački Frane Krsto Frankopan na stratištu. In: *Vienac*, 1871, roč. 3, č. 1, s. 258-263; RAČKI, Franjo. *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1873, 614 s.; KOSTRENCIĆ, Ivan. *Pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza tržačkoga*. U Zagrebu: Tiskom Dragutina Albrechta, 1871, 157 s.; BOGIŠIĆ, Valtasar. Acta coniurationem croatarum comitum bani Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan illustrantia, desumpta e tabulariis gallicis. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Acta Bulgariae ecclesiastica ab a 1565 usque ad a 1799*. FERMENDŽIU, Eusebius, ed. Zagreb: Hartmann, 1888, 286 s.; LOPAŠIĆ, Radoslav. Novi prilozi za poviest urote bana Petra Zrinskoga i kneza Franje Krste Frankopana. In: *Starine jugoslavenske akademije*, 1891, roč. 24, č. 1, s. 41-112; LOPAŠIĆ, Radoslav. Spomenici Tržačkih Frankopana. In: *Starine jugoslavenske akademije*, 1892, roč. 25, č. 1, s. 201-332; ŠIŠIĆ, Ferdo. O Bartolu knezu modruškomu. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 156-161; KUMIČIĆ, Evgenij. *P. Zrinski i Fr. K. Frankopan i njihovi klevetnici*. Zagreb: Hartmann, 1899, 82 s.; RAČKI, Franjo, JAGIĆ, Vatroslav a Ivan ČRNČIĆ (eds.). Statuta lingua Croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanjski i donjekle svega otoka Krka, kastavski, veprinački i trsatski. In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium, vol. IV*. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1890, s. 57-58; LOPAŠIĆ, Radoslav, ed. Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari. In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium, vol. V*. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1894, s. 105; ŠURMIN, Gjura, ed. Hrvatski spomenici (Acta croatica). In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium, vol. VI*. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1898, s. 133-134; BÖSENDORFER, Josip. *Zavjera Petra Šubića-Zrinjskoga, bana hrvatskoga (1664 – 1671)*. Zagreb: Tisak Dioničke Tiskare, 1898, 143 s.

- 3 KLAJĆ, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka. Knjiga prva. (Od god. 1118 do god. 1480)*. Zagreb: Matica hrvatska, 1901, 352 s.
- 4 WENZEL, Gusztáv. *Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez*. In: *Értekezések a történelmi tudományok köréből*. Budapest: MTA, 1884, s. 1-65; WENZEL, Gusztáv. *A Frangepánok Magyarországnak történetében az Anjou királyok korában*. In: *Századok*, 1890, roč. 24, č. 1, s. 193-216; WERTNER, Moriz. *Ausländische Geschlechter in Ungarn. Die Frangepan*.

kých poznatkov a údajov o dejinnom vývoji predstaviteľov tohto juhouhorskeho rodu predstavuje neprekonaná štúdia Nady Klaić *Knezovi Frankapani kao krčka vlastela z roku 1970*.⁵ Z obdobia sedemdesiatych rokov 20. storočia treba rovnako vyzdvihnúť štúdiu Radojicu Barbalića *Pomorstvo na otoku Krku u doba Frankopana* (1976), ktorá predstavuje systematickú prácu o vlastníctve tohto rodu.⁶ Na Klaićovej výsledkoch čiastočne stavajú aj práce súčasných chorvátskych historikov Petara Strčića *Krčki knezovi i otok od kraja XII. do kraja XIV. stoljeća* (1988) a *Prilog o porijeklu Frankapana/Frankopana* (2001), Nelly Lonzaovej *Novopronađeni izvori o sudskim postupcima protiv Krčkih knezova u XIV. stoljeću* (1993 – 1994), Ozrena Kosanovića *Državina krčkih knezova – Vinodol, Senj i Krk od početka 14. stoljeća do 1420. godine* (2012) a *Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine)* z roku 2016.⁷

Cenné práce o pôsobení Frangepánovcov v benátsko-uhorskom pohraničí vznikli aj v talianskej historiografii. Prvým historikom, ktorý venoval nepretržitú pozornosť dejinám frangepánovského rodu, bol Antonio Vinciguerra – *Giurisdizione antica di Veglia* z roku 1481. Prepis jeho originálneho rukopisu uloženého v Benátkach publikoval vo svojej práci Sime Ljubić (1876).⁸ Zaujímavým pokusom o rekonštrukciu vlastníckych pomerov Frangepánovcov je štúdia z pera Camilla Trasmunda-Frangipaneho *De Frangipanibus illyricis eorumque consanguineis commentarium* z roku 1870.⁹ Niektoré Frangipaneho tvrdenia sa však vplyvom novších výskumov talianskych historikov stali neudržateľné. V priebehu 19. a 20. storočia vyšlo v talianskom dejepisectve ešte niekoľko cenných prác. Na prvom mieste spomeňme monografiu Giambattistu Cubicha *Notizie storiche*

In: Adler, 1894, roč. 24, č. 4, s. 2-44.

- 5 KLAJĆ, Nada. Knezovi Frankapani kao krčka vlastela. In: *Krčki zbornik*, 1970, roč. 1, č. 1, s. 125-180.
- 6 BARBALIĆ, F. Radojica. Pomorstvo na otoku Krku u doba Frankopana. In: *Krčki zbornik*, 1976, roč. 7, č. 2, s. 195-201.
- 7 STRČIĆ, Petar. Krčki knezovi i otok od kraja XII. do kraja XIV. stoljeća. In: *Krčki zbornik*, 1988, roč. 10, č. 2, s. 11-54. ISSN 0455-0609; STRČIĆ, Petar. Prilog o porijeklu Frankapana/Frankopana. In: *Rijeka*, 2001, roč. 6, č. 1, s. 49-104. ISSN 1330-6995; LONZA, Nella. Novopronađeni izvori o sudskim postupcima protiv Krčkih knezova u XIV. stoljeću. In: *Vjesnik Povijesnog arhiva u Rijeci*, 1993 – 1994, roč. 35 – 36, č. 1, s. 9-20. ISSN 1330-2116; KOSANOVIĆ, Ozren. *Državina krčkih knezova – Vinodol, Senj i Krk od početka 14. stoljeća do 1420. godine*. Dizertačná práca (philosophiae doctor; Ph.D.). Zagreb: Filozofski fakultet, 2012, 228 s.; KOSANOVIĆ, Ozren. *Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine)*. In: *Povijesni prilozi*, 2016, roč. 50, č. 1, s. 233-261. ISSN 0351-9767.
- 8 LJUBIĆ, Sime, ed. *Commissiones et relationes Venetae*. In *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. VI*. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1876, s. 29-102.
- 9 TRASMUNDO-FRANGIPANE, Camillo. *De Frangipanibus illyricis eorumque consanguineis commentarium*. Roma: Typis civilitatis catholicae, 1870, 51 s.

sull' isola di Veglia (1875), štúdie Giuseppeho Vassiliho *La storia della città di Veglia nei suoi monumenti principali* (1934) a Fabia Cusina *Il confine orientale d'Italia nella politica europea del XIV e XV secolo* z roku 1937.¹⁰

Pri hľadaní odpovede na otázku týkajúcu sa pôvodu predkov frangepánovského rodu je potrebné hneď v úvode nášho príspevku zdôrazniť skutočnosť, že ich nenachádzame ani medzi siedmimi uhorskými rodmi, ani medzi dvanástimi chorvátskymi rodmi, ktoré v roku 1102 vzdali hold kráľovi Kolomanovi.¹¹ Zo siedmich pôvodných „zakladateľských“ rodov na území Uhorska iba štyri preukázateľne pochádzajú z 11. storočia, prípadne ešte zo skoršieho obdobia (rody Aba, Csanád, Čák a Kán). Ďalšie dva rody (Ákoš a Borša) pochádzajú z 12. storočia, pričom iba jeden rod (Köszeg) sa na území Uhorského kráľovstva usadil až v polovici 12. storočia.¹² Na základe uvedeného možno jednoznačne rezumovať, že Frangepánovci nepatrili k pôvodným starouhorským rodom.

Ak chceme teda bližšie lokalizovať pôvodnú domovinu, z ktorej pochádzajú Frangepánovci, je potrebné opustiť hranice vtedajšieho Uhorského kráľovstva a vydať sa na juh, konkrétne do centrálnej časti Apeninského polostrova. Ich pôvod sa kladie do mesta Rím. Praotcovia tohto rodu boli potomkami jednej z bočných vetiev rodu Anici.¹³ Dokazovanie príbuzenstva s týmto rodom sa pre Frangepánovcov stalo politickým a ideologickým cieľom najvyššieho významu. Znamenalo to predovšetkým vyvrátiť akékoľvek pochybnosti ohľadne ich vznešeného pôvodu, situovať dejiny rodu hlbšie do minulosti, ale najmä byť v príbuzenstve s rodom Anici patriacim k výkvetu vtedajšej rímskej aristokracie. Žiaľ, vymedzený priestor štúdie nám neumožňuje venovať sa minuciózne postaveniu rodu Anici v tomto regióne, ani okolnostiam odchodu časti jeho príslušníkov

10 CUBICH, Giambattista. *Notizie storiche sull' isola di Veglia*. Trieste: Stabilimento tipografico Appolonio & Caprin, 1875, 161 s.; VASSILI, Giuseppe. *La storia della città di Veglia nei suoi monumenti principali*. In: *Archivio storico per la Dalmazia*, 1934, roč. 17, č. 2, s. 503-520 a 547-566; CUSIN, Fabio. *Il confine orientale d'Italia nella politica europea del XIV e XV secolo*. Milano: Giuffrè, 1937, s. 419-469 a 513-518.

11 STRČIĆ, P. Prilog o porijeklu, s. 89.

12 KRISTÓ, Gyula. *A feudális széttagolódás Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979, s. 145-146. ISBN 9789630515955; FÜGEDI, Erik. Die Herrschaft der Güssinger in sozialgeschichtlicher Sicht. In: DIENST, Heide a Irmtraut LINDECK-POZZA (eds.). *Die Güssinger. Beiträge zur Geschichte der Herren von Güns/Güssing und ihrer Zeit (13./14. Jahrhundert)*. Eisenstadt: Burgenländischen Landesmuseum Eisenstadt, 1989, s. 25. ISSN 0510-6990.

13 „*Frangipanes Proceres, Romae Anicia stirpe progeniti ob effusam in suos cives caritatem mutato nomine Frangipanes nuncupati sunt. ...*“ TRASMUNDO-FRANGIPANE, C. *De Frangipanibus*, s. 3; K tomu pozri aj: „... *illustres et strenuos viros Nobiles de Wegla, alta ex prosapia Urbis Romanae Senatorum ortos ...*“ FEJÉR, Georgius, ed. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I. – XI*. Buda: Typogr. Regiae Vniversitatis Vngaricae, 1829 – 1844, IV/ 3, s. 109; (ďalej CDH).

do novej vlasti na pobreží Jadranského mora. Práve tam sa na konci 7. storočia usadili v oblasti Castel Muschio na ostrove Veglia (dnes Krk) najstarší predkovia budúcej uhorskej vetvy Frangepánovcov.¹⁴ Skromná pramenná základňa nám neumožňuje vysloviť jednoznačné závery o prvých krokoch „aniciovských prisťahovalcov“ v novej vlasti. Ich najstaršie majetky ležali rozptýlené v severnom Chorvátsku, predovšetkým na území neskoršieho Modruškého komitátu.¹⁵

Ako páni ostrova Veglia sa Frangepánovci dostali do kontaktu s prvými arpádovskými kráľmi na konci 11., respektíve začiatkom 12. storočia. Hoci vojenské výpravy uhorského vojska do regiónu pobrežného Chorvátska podnikli už králi Šalamún a Ladislav I., definitívne bolo územie Dalmácie, Chorvátska a Slavónska pričlenené k Uhorskému kráľovstvu až počas Kolomanovej expanzie v rokoch 1097 a 1102.¹⁶ Posunutie hraníc kráľovstva svätého Štefana k morskému pobrežiu potvrdzuje aj Kolomanovo privilégium z roku 1111, v ktorom sa medzi menami dalmátskych biskupov uvádza aj meno biskupa z Veglie.¹⁷ Možno sa teda nazdávať, že niekedy v tomto období vstúpili do služieb uhorských kráľov aj samotní Frangepánovci. Ohľadom ich vstupu do tábora Arpádovcov sa však nedochovalo nijaké listinné svedectvo a až do prvej tretiny 12. storočia sa s nimi nespája žiadna udalosť.

Prvým podľa mena známym predstaviteľom frangepánovského rodu bol Lev. Okrem najstaršej písomnej zmienky z roku 1014, v ktorej sa spomína ako „*Leo, qui vocatur Frajapane*“, zostáva jeho život z veľkej časti neprebádaný.¹⁸ Aj keď niektorí talianski historici takúto skepsu odmietajú, spoločne sa zhodujú v názore, že zakladateľ rímskej rodovej vetvy Frangepánovcov patrí k najmenej známym predstaviteľom rodu. Nemáme k dispozícii žiaden jeho súdoby životopis a ani povaha ranostredovekých prameňov nám neumožňuje dostatočne poznať Levov osobnostný profil. Až do druhej polovice 12. storočia nachádzame potomkov tohto rodu v listinách aj pod inými lexikologickými tvarmi: *Fraia, Fraiapane, Fraiapanis, Frajampane, Frajapane, Frajapanes, Fregapane, Frayapanus, Fricapanes, Pfrigepanius* atď. Od druhej polovice 12. storočia do začiatku 13. storočia sa vyskytujú v historických prameňoch ešte dve onomastické formy:

14 WENZEL, G. Kritikai tanulmányok a Frangepán család, s. 5.

15 WENZEL, G. A Frangepánok Magyarországtörténetében, s. 194.

16 MARSINA, Richard, ed. *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava: Veda, 1986, s. 174-175; STETA, Andriana. The Pacta Conventa as the Result of the Arpadian Dynasty's Policy. In: HOMZA, Martin, LUKAČKA, Ján a Neven BUDAK (eds.). *Slovakia and Croatia. Historical Parallels and Connections (until 1780)*. Bratislava: Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava; Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013, s. 82-83. ISBN 9788089567201; STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava: Vydavateľstvo RAK, 2016, s. 450-452, 460-461. ISBN 9788085501643.

17 „... *Dominici Vegliensis Episcopi*; ...“ CDH II. s. 58.

18 KLAIČ, V. Krčki knezovi Frankapani, s. 21.

Frangipane a *Frangenspanem*. Pokiaľ ide o vzťah obyvateľov ostrova Veglia k rímskej odnoži rodu, uvádza sa v chorvátskej historiografii najčastejšie podoba *Frangepani* alebo *Frangipani*.¹⁹

Už v polovici 11. storočia dosiahli podaktorí členovia rímskej frangepánovskej vetvy (široko rozvetvenej do ďalších bočných línií) vysoké uznanie a vplyvné politické postavenie. Rýchly kariérny rast nastúpili Levovi potomkovia v službách pápežskej kúrie ako nositelia významných diplomatických, ale predovšetkým cirkevných hodností. Úctyhodný postup na spoločenskom rebríčku zaznamenal syn Cencius, ktorý sa na pápežskom dvore stal pomerne skoro váženou osobou. V roku 1060 sa spomína nielen medzi poprednými rímskymi rodinami „*boni homines*“, ktoré sa zdržiavali v blízkosti pápeža, ale bol vymenovaný aj za sudcu.²⁰ Nasledujúci rok (1061) ho nachádzame v tábore horlivých podporovateľov kardinála Hildebranda, ktorý sa stal v roku 1073 hlavou rímskokatolíckej cirkvi ako Gregor VII.²¹ Práve v čase pontifikátu tohto pápeža, ktorý v druhej polovici 11. storočia predstavoval najvýznamnejšiu postavu v boji s cisárstvom, bol Cencius ustanovený za konzula. Počas zápolenia Gregora VII. s cisárom Henrichom IV. sa rod *Frajampane* (*Fraiapane*) tešil veľkej vážnosti v hospodárskej, ale i politickej oblasti, pričom v závese nechával za sebou aj moc takých rímskych rodín, akými boli rody Collona a Pierleone. Nevedno, či Cencius z pozície výkonu svojej hodnosti nejako vplýval na pápežovo rozhodnutie týkajúce sa voľby a následnej korunovácie Dmitrija Zvonimira za chorvátskeho kráľa. Čo však vieme na základe svedectva dobových prameňov s určitou potvrdit' je, že v Cenciových šľapajach sa vydal na úradnícku dráhu aj jeho syn Ivan, ktorý bol rovnako zvolený za rímskeho konzula.²²

Trpkú skúsenosť z poznania, že výkon hodnosti konzula so sebou nezriedka prináša aj ohrozenie života a majetku, zakúsil Cencius počas cisárovho obliehania Anjelského hradu, na ktorom bol nedobrovoľne nútený pobývať aj sám pápež. Zrejme aj pod vplyvom týchto udalostí sa Ivan rozhodol sledovať vyváženejší politický kurz. Dlhotrvajúci spor ohľadom prvenstva dvoch vedúcich síl v kresťanskom svete vyžadoval alternatívne postupy a nútil Ivana k oportunistickému taktizovaniu. Nečakaná smrť Gregora VII. (25. mája 1085) navyše predstavovala vážne nebezpečenstvo náhleho ukončenia vzostupu frangepánov-

19 KLAÍĆ, Vjekoslav. Poriekklo banske časti u Hrvata. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 15.

20 STRČIĆ, Petar. Frankapan (Frankopan). In: *Hrvatski biografski leksikon*, zv. 4. Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža, 1998, s. 397-398. ISBN 9536036193.

21 JEDIN, Hubert, ed. *Velika povijest Crkve, III/1*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1971, s. 27.

22 ŠANJEK, Franjo. Zvonimirova zavjernica u svjetlu crkveno-političkih odrednica grgurovske reforme. In: GOLDSTEIN, Ivo, ed. *Zvonimir, kralj Hrvatski : Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1997, s. 27. ISSN 2459-5896.

ského rodu. Aj keď Ivan musel na istý čas oddialiť svoj ctižiadostivý zámer (potvrdenie v úrade rímskeho konzula), dokázal mocenské vákuum, ktoré nastalo v dôsledku súperenia pápežstva s cisárstvom v bojoch o investitúru obratne využiť vo svoj prospech. Prechod do služieb Henricha IV. a zisk vplyvného postavenia vo Svätej rímskej ríši sa spočiatku zdalo byť Ivanovým správnym rozhodnutím.²³ Osobné rany osudu a budúce politické turbulencie, ktoré výrazne prispeli k vzniku novej mocenskej konštelácie, sa však v danom okamihu nedali predpokladať.

Vrchol bohatstva a politického vplyvu dosiahli predstavitelia ďalšej generácie rímskych Frangepánovcov. Cenciovým dvom vnukom Cenciovi (II.) a Levovi (II.) sa v prvej tretine 12. storočia podarilo vydobýť si rešpekt nielen na pápežskom dvore, ale dosiahnuť i navrátenie skonfiškovaných majetkov a zaujať vážené postavenie. Paralelne v období rokov 1118 – 1133, keď sa v apoštolských službách vyznamenal okrem Cencia (II.) a Leva (II.) aj tretí Levov vnuk Róbert (I.), objavuje sa v prameňoch meno Duyma Frangepána.²⁴ Už sme sa nepriamo zmienili o absencii listín obdobia raného stredoveku. Vo všeobecnosti má historik pre túto epochu k dispozícii pomerne málo biograficky využiteľných svedectiev. Chýbajú spravidla také historické pramene, ktoré by umožnili nahliadnuť priamo do života spomínaných aktérov. Avšak v prípade Duyma, praotca uhorskej (veglianskej) vetvy Frangepánovcov, nie je situácia natoľko beznádejná, pretože v porovnaní s jeho rodovým náprotivkom – Levom je stav pramennej základne o niečo priaznivejší. Najstaršia dochovaná listina, v ktorej sa uvádza prvý predstaviteľ veglianskeho rodu, pochádza z 3. novembra 1133. Z obsahu uvedenej písomnosti sa dozvedáme o majetkovej donácii veglianskeho biskupa Dominika. Predmetom darovania bola úrodná niva ležiaca v blízkosti mesta Veglia, ktorá musela byť po zrelom uvážení veglianskeho biskupa a prisázných darovaná Duymovi z rodu Frangepánovcov.²⁵ Druhým a zároveň aj posledným dobovým prameňom, v ktorom sa spomína meno ešte žijúceho komesa Duyma, je listina z decembra 1153. Zachytáva jeho stretnutie s opátom Umbertom, predstaveným kláštora svätého Benedikta, na ktorom sa obidvaja po vzájomnej dohode rozhodli spojiť kostol svätého Martina s kaplnkou svätého Apollinára.²⁶

23 REINHARDT, Volker. *Le grandi famiglie italiane*. Vicenza: Neri Pozza, 1996, s. 343-344. ISBN 9788873054894.

24 KLAIČ, V. Krčki knezovi Frankapani, s. 23.

25 „... dominus Dominicus vegliensis episcopus [...] cum iudicibus civitatis [...] ex una parte, et dominus Duymus comes ex altera convenerunt, ut culta, quae apud commune erat, [...] reparanda et [...] danda praedicto comiti [...] fuit ...“ BARABÁS, Samu a Lajos THALLÓCZI (eds.). *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus. A Frangepán család oklevéltára I. – II.* Budapest: MTA, 1910, I., s. 1, č. 1; (ďalej ako CDCF).

26 „... domini Doymi veglensis [...] Uberto monasterii sancti Benedicti [...] comitisse ecclesiam sancti Martini tradimus [...] cum capella sancti Apollinaris ...“ CDCF I., s. 1, č. 2.

Schopnosť efektívneho spravovania Veglianskeho komitátu preukázali po Duymovej smrti aj jeho synovia Bartolomej a Guido. Ako vyplýva z registru listiny datovanej 3. augusta 1163, bratia presvedčili o svojom „vladárskom nadaní“ aj chorvátskeho vojvodu Michala: „... pretože sme spoznali, že ty, Bartolomej ako aj Guido, tvoj brat, synovia spomenutého komesa Duyma [...] viete [...] vládnuť, [...] Vám obidvom bratom v čase vášho života dávame a potvrdzujeme uprázdnený komitát Veglia po smrti komesa Duyma ...“²⁷ Uvádžanie predikátu „comes de Veglia“, ktorý sa začal pri menách Bartolomeja a Guida častejšie objavovať po roku 1163, potvrdzuje aj produkcia listinného materiálu do roku 1193.²⁸

Do obdobia začiatku mongolských vpádov na územie Uhorského kráľovstva sa Frangepánovci v listinách domácej (uhorskej) proveniencie vyskytujú ešte niekoľkokrát. Za najvýznamnejšiu pritom možno považovať donačnú listinu Bela III. z roku 1193. Uhorský kráľ v nej Bartolomejovi a jeho dedičom odovzdal do trvalého vlastníctva územie Modrušského komitátu spolu so všetkými jeho príjmami. Okrem darovania rozsiahleho územia udelil kráľ Bartolomejovi aj právomoc súdenia.²⁹ Rozsah jeho súdnych kompetencií, ako aj spôsob vykonávania jurisdikcie, bol presne vymedzený. V prípade, ak by sa Frangepán slobodne rozhodol, že už viac nebude chcieť rozhodovať spory v jemu zverenej oblasti alebo ak by bola proti nemu, či proti spôsobu, akým rozsudzoval jednotlivé sváry, vznesená sťažnosť, vtedy bol viazaný zodpovedať sa za svoju pôsobnosť pred bánom.³⁰ Na vynahradenie Belovej štedrosti pri udelení „modrušského benefícia“ prisľúbil Bartolomej (v prípade vojenského ohrozenia krajiny) prísť na pomoc uhorskému vojsku so svojím chorvátskym oddielom, kon-

27 „... comitatum veglensem post discessum comitis Doimi vacantem [...], quoniam te Bartholomeum atque Guidonem fratrem tuum, filios praedicti comitis Doimi tales fore novimus, qui [...] regere [...] potestis, [...] vobis ambobus fratribus tempore vitae vestrae damus, concedimus atque transactamus ...“ SMIČIKLAS, Tade, ed. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae I. – XV.* Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1904 – 1934, II., s. 64, č. 87; (ďalej CDCr.).

28 CDCr. II., s. 204, č. 272; CDCr. II., s. 169, č. 227; „... B[artholomei] de Veglia testis. ...“ CDCF I., s. 3, č. 6.

29 „... dilecti ac fidelis nostri comitis Bartholomei, totam terram pertinentem ad comitatum Modrus, ei cum pertinentiis et totis redditibus ei et heredibus suis iure hereditario contulimus perpetuis temporibus possidendam; [...] tamen si [...] [Bartholomeus] in eadem terra praesens fuerit, quamdiu praesens fuerit, iudicandi habeat potestatem, ...“ Magyar Nemzeti Levéltár, Diplomatikai Levéltár (Maďarský krajinský archív, Zbierka stredovekých listín) č. 33 508; (ďalej MNL DL); K tomu pozri aj: KRISTÓ, Gyula a Ferenc MAKK. III. Béla emlékezete. Budapest: Magyar Helikon, 1981, s. 87, č. 34, ISBN 9632079124; KRISTÓ, Gyula. *Tanulmányok az Árpád-korról.* Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1983, s. 223. ISBN 9632718909.

30 „... verumtamen dominus eorum si de hominibus suis adversariis eorum iustitiam facere noluerit, et querela ante banum pervenerit, pro hominibus suis ante banum in solo tali casu teneatur respondere. ...“ MNL DL 33 509.

krétno s desiatimi ťažkoodencami na území Uhorského kráľovstva a so štyrmi ťažkoodencami mimo kráľovstva.³¹ Svojevoľné porušenie záväzku týkajúceho sa vyslania vojenskej hotovosti a osobnej účasti Bartolomeja v kráľovskom vojsku bolo v listine ošetrené klauzulou: „*Ak by však častomenovaný komes s toľkými ťažkoodencami, koľkých sa podľa dohody podujal, že preukáže, do nášho vojska neprišiel a uviedol našej jasnosti, že sa tak stalo pre [jeho] lenivosť, ľahostajnosť alebo nedbanlivosť, nech sa pripojí do najbližšieho nasledujúceho vojska s dvojnásobným počtom ťažkoodencov; alebo [...] nech nahradí práve toľko [ťažkoodencov] v inom vojsku. ...*“³² Uvedené privilégium Bela III. nanovo potvrdil v roku 1209 aj uhorský kráľ Ondrej II. Ten nielenže potvrdil znenie pôvodnej výsady v plnom rozsahu, ale ju ešte rozšíril o dodatok, podľa ktorého mal (v prípade vymretia potomkov Bartolomeja Frangepána) zdediť spomenuté majetky v Modrušskom komitáte Bartolomejov synovec Jerindo.³³

Páni z Veglie viedli s príkladnou starostlivosťou správu svojej dŕžavy, ktorej teritoriálny rozsah sa pokúšali rozšíriť všetkými možnými dostupnými prostriedkami. Svoje záujmy dokázali presadzovať s mimoriadnou obratnosťou a vyjednávaním, čím si dokázali získať úctu, ktorá prekračovala hranice ich vlastného Veglianskeho a Modrušského komitátu. Príkladom toho, ako si malý provinčný rod disponujúci len skromnou majetkovou základňou, situovanou na periférii Uhorského kráľovstva, dokázal vydobýť rešpekt nielen domáceho kráľovského dvora, ale aj Svätej stolice, je pápežská listina Honoria III. z roku 1221. Pontifik v nej vzal pod svoju ochranu frangepánovský rod spolu so štyrmi morskými ostrovmi, ležiacimi v blízkosti chorvátskeho pobrežia medzi Ulmesom a Splitom. Ostrovy Hvar, Brač, Korčula a Lastovo vrátane niekoľkých menších ostrovov v tejto oblasti, Frangepánovcom veľkoryso daroval Ondrej II. na vynahradenie mnohých služieb preukázaných kráľovskému majestátu.³⁴ Územné

31 „... *tali pactionis interventu, quod prae-nominatus comes in exercitu serenitatis nostrae, infra limites regni cum decem loricis in reconpensatione suscepti beneficii nobis assistat. Extra regnum vero cum quat[tuor] loricis nobis serviat. Tali tamen tempore citatus veniat, in quo exercitus chroaticus ex praecepto regio universaliter ad exercitum fuerit convocatus. ...*“ MNL DL 33 508.

32 „... *Si autem saepedictus comes cum tot loricis, quot in conventionem[m] suscepit se exhibiturum, ad exercitum nostrum non venerit, et constit[ui]erit serenitati nostrae per pigritiam aut per incuriam et negligentiam factum esse, ad proximum sequentem exercitum duplicatis loricis accedat; vel [...] in alio exercitu totidem reconpenset. ...*“ MNL DL 33 507.

33 „... *ut eam [terram], si filio caruerit, cuicumque ex consanguineis suis voluerit, per se possit relinquere possidendam; nos, eandem libertatem confirmantes, et petitum ipsius benignius admittentes, nepoti suo, Comiti Ierindoni de Veglia, quem sibi heredem instituit, concedimus ut, si ipsum, praedicto Bartholomaeo Comite, patruo suo, supervivere contigerit, illo sine herede decedente, terram, quam ex regali beneficio idem Bartholomaeus meruerat obtinere, ipse Ierindo iure perpetuo possideat. ...*“ CDH III/ 1, s. 83.

34 „... *Dilectis filiis Nobilibus viris [...] et Comitibus de Vegla, [...] personas vestras sub beati*

sčelenie frangepánovskej domény v tomto regióne zavŕšili Jerindo a Guido (II.) v roku 1223, keď do svojho vlastníctva získali dedičným právom naveky okrem Modruškého komitátu i cenný majetok Vinodol.³⁵

Kariérny vzostup Frangepánovcov do kruhov vysokej dvorskej politiky sa datuje do obdobia rokov 1241 – 1242, keď východnú a strednú časť Európy sužovali ničivé vpády Mongolov. Hrozivému vyčíňaniu mongolských hôrd sa neubránilo ani Uhorské kráľovstvo, v ktorom od roku 1235 vládol Ondrejov syn Belo IV. Ten mal o mimoriadnom dianí, ktoré rozvrátilo a preusporiadalo väčšinu ázijského kontinentu (v porovnaní s ktorým tvorila malá kresťanská Európa iba nepatrný výbežok), len kusé a hmlisté informácie. V rámci tohto obrovského pohybu vedel jedine o zdvihnutí poslednej vlny mongolských výbojov smerujúcich na západ (v priebehu rokov 1237 – 1240 na Kyjevskú Rus, kde spustošili Riazan, Vladimir, Moskvu, Tver i Novgorod, ďalej Kyjev a územie dnešnej Ukrajiny a v roku 1241 aj južné Poľsko).³⁶ Po Attilových Hunoch v 5. storočí a po nájazdoch Avarov v priebehu 6. až 8. storočia (pokiaľ si ich nepodrobil definitívne Karol Veľký) to bola najväčšia hrozba, akej čelilo západné kresťanstvo.³⁷

Nie je zmyslom tohto príspevku uvádzať faktografické podrobnosti o priebehu mongolského vpádu na územie Uhorského kráľovstva, nakoľko v tejto oblasti už bolo publikovaných viacero monografií a štúdií.³⁸ Venovať sa budeme predo-

protectione Petri suscipientes et nostra, quatuor Insulas inter Spalatum et Ulmes sitas, videlicet Faram et Braczam, Gorzuram et Laugurstam cum parvulis Insulis et aliis pertinentiis suis, quas intelleximus Karissimum in Christo filium nostrum Regem Ungarorum illustrem in recompensationem multorum servitorum, que exhibueritis eidem, de mera vobis liberalitate dona[vi]sse, ...“ THEINER, Augustin, ed. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita I. – II.* Roma: Typis Vaticanis, 1859 – 1860, I., s. 27, č. 48; (ďalej Vet. mon. Hung.); KLAÍČ, N. *Knezovi Frankapani*, s. 132-133.

35 *„... et devotionem dilecti et fidelis nostri Comitis de Wegla, totam terram pertinentem infra ducatum Sclavoniae, scilicet Wynodol [...] cum pertinentiis, et totis redditibus ei, et hereditibus suis iure hereditario contulimus, perpetuis temporibus possidendam, ...*“ CDH III/ 1, s. 404.

36 BIGALLI, David. *I Tartan e l' Apocalisse*. Firenze: Ricerche sull' escatologia in Adamo Marsh e Ruggero Bacone, 1971, s. 163; GUMILEV, Lev Nikolajevič. *Drevnjaja Rus i velikaja step*. Moskva: Mysl', 1989, s. 506-511. ISBN 5244003380; WEATHERFORD, Jack. *Čingischán a utvárení moderního světa*. Praha: BB/art, 2006, s. 188-190. ISBN 8073417766.

37 *Ludia žijúci v západnej Európe sa domnievali, že v Mongoloch, ktorých nazývali Tatári (kresťanskí učenci videli v tomto pohybe národov staroveké podsvetie – Tartaros), spoznali národy Goga a Magoga, ktoré Jánovo Evanjelium opísalo ako horďy, ktoré Satan zhromaždil na konci vekov zo štyroch svetových strán, aby vojnou umoril ľudstvo v Antikristovej dobe. Raný stredovek ich prirovnával k zhubným ľudozrútom, ktorých Alexander Veľký uväznil v najvýchodnejšom cípe Ázie za vysokými hradbami, odkiaľ sa im však podarí ujsť a na Zemi prepukne koniec vekov.* MANSELLI, Raoul. *I popoli immaginari: Gog e Magog*. In *Popoli e paesi nella cultura altomedievale. Settimane di studio del Centro italiano di studi sull' alto medioevo*, 1983, roč. 29, č. 2, s. 487.

38 KLEIN, Bohuš, RUTTKAY, Alexander a Richard MARSINA. *Vojenské dejiny Sloven-*

všetkým tomu, čo priamo alebo nepriamo súviselo s aktivitami Frangepánovcov v tomto období a tomu, čo nám lepšie umožní oceniť význam poskytnutých intervencií, ktoré preukázali kráľovskému majestátu.

Jedenásť mesiacov po porážke uhorského vojska na rieke Slaná (11. apríl 1241)³⁹ nachádzame štyroch synov Guida (II.) Frangepána: Jána (II.), Bartolomeja (II.), Guida (III.) a Fridricha v Trogire, kam sa na krátky čas uchýlil pred „mongolskou apokalypsou“ aj samotný Belo IV. so svojím malým sprievodom.⁴⁰ Bratia nezaháľali a využili jeho prítomnosť. Ukázali mu svoje písomnosti tvrdiac, že sú vernými odpismi privilégií arpádovských kráľov, ktorých originálne vyhotovenia nemohli so sebou priniesť pre nebezpečenstvá číhajúce na ceste. Uhorský kráľ počas svojho núteného pobytu stihol narýchlo potvrdiť pánom z Veglie staršie výsady týkajúce sa vlastníctva Modruškého komitátu a Vinodolu, ktoré im udelili ešte Belo III. a Ondrej II.⁴¹ Prenasledovaný doliehajúcimi Mongolmi, odhodlanými zajať panovníka akýmkoľvek spôsobom, pokračoval Belo IV. v ponížujúcom ústupe do oblasti prímorskej Dalmácie na dalmátske ostrovy, s vynúteným zastavením sa na hradoch Clissa a Trau.⁴² Okrem dobý-

ska I. Stručný náčrt do roku 1526. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 1994, s. 122. ISBN 8096711318; ULIČNÝ, Ferdinand. Vpády Mongolov na Slovensko v roku 1241. In *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 3, s. 3-19. ISSN 1335-3314; MARSINA, Richard a Miloš MAREK. *Tatársky vpád. Historické rozprávania o strašných udalostiach, ktoré priniesli obyvateľom Uhorského kráľovstva veľa utrpenia a celú krajinu priviedli na pokraj skazy.* Budmerice: Vydavateľstvo RAK, 2008, s. 13-18. ISBN 9788085501407; MARSINA, Richard. O hľadani pôvodnej pravlasti starých Maďarov a tatárskom vpáde. In: *Historický zborník : vedecký časopis o slovenských národných dejinách*, 2016, roč. 26, č. 1, s. 15-28. ISSN 1335-8723 27.

39 SOPKO, Július. *Kronika Jána z Turca 1488. Johannes de Thurocz. Chronica Hungarorum.* Bratislava: Perfekt, 2014, s. 444, č. 101. ISBN 9788080466923.

40 KRISTÓ, Gyula. *Az Árpád-kor háborúi.* Budapest: Zrínyi Katonai Kiadó, 1986, s. 131. ISBN 9633263484.

41 „... quod accedentes ad nos fideles nostri, filii Comitis Guidonis de Wegla, scilicet Io[h]annes, Fridericus, Bartholomeus, et Guido praesentaverunt quedam scripta nobis, asserentes ipsa esse exemplaria privilegiorum nostrorum antecessorum, videlicet Au[l]i nostri Belae, bonae recordationis, et Patris nostri Andrae, quondam Regis Hungariae, quorum Originalia propter discrimina itineris, quae tunc imminabant, sicut dicebatur, non poterant apportasse; [...]. Praeterea constituimus iisdem assumentibus, quod ratione terrae existentis infra Ducatum Sclavoniae, quae Wynodol vocatur, quam ipsi ex donatione Patris nostri carissimi possidere dinoscuntur, ... “ CDH III/ 1, s. 268-269; „... nobilis viri Johannis potestatis comitis Modrussae et Vinodolii, ... “ CDCF I., s. 9, č. 14; CDCr. IV., s. 155, č. 140; k donáciám Bela III. a Ondreja II. pozri poz. č. 29 a 33. Na podozrenie, že Frangepánovci predložili Belovi IV. falzá originálnych listín poukázal: KLAJČ, Vjekoslav. Darovnica kralja Bele III. (IV.) krškim knezovima za Senj jest patvorina. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 262-274.

42 SOPKO, Július a Tünde LENGYELOVÁ. *Viedenská maľovaná kronika 1358 – 1370. Marek z Káltu.* Bratislava: Perfekt, 2016, s. 259, č. 177. ISBN 9788080467708; SOPKO, Július. Spišskosobotská kronika. In: *Kroniky stredovekého Slovenska.* Budmerice: Vydavateľstvo

vania tejto pevnosti čelil Arpádovec podľa svedectva splitského archidiakona Tomáša piatim alebo šiestim mongolským útokom.⁴³ Torzovitosť listinného materiálu nám nedovoľuje v dostatočnej miere objasniť všetky vojenské akcie Mongolov na dalmátskom pobreží. Listiny, ktoré sa zachovali nedisponujú dostatočným množstvom údajov. Takmer vo všetkých prípadoch ide o zlomkovité informácie, ktoré navzájom spolu nesúvisia. Z obsahu dochovaných písomností možno iba konštatovať, že k ozbrojeným útokom dochádzalo tak na súši „*in bello campestri*“, ako aj na morských ostrovoch „*ad quandam maratimam insulam*“.⁴⁴

Mozaikovitosť písomných správ v Uhorsku (apríl 1241 – júl 1242) nám neumožňuje uspokojivo zmapovať ani aktivity Frangepánovcov v krajine. Keďže priama ozbrojená konfrontácia s mongolskou silou bola len ťažko mysliteľná, existovala pre pánov z Veglie iba jediná možnosť prežitia, a síce politika ústupkov a vyčkávania. Možno sa domnievať, že po februári 1242 (keď sa Mongolom podarilo postúpiť cez zamrznutý Dunaj ďalej do Zadunajska a Dalmácie), prečkali najhoršie útrapy plienenia krajiny na jednom zo svojich ostrovov v regióne pobrežného Chorvátska.

Žalostná situácia v kráľovstve svätého Štefana sa čiastočne zmiernila v lete 1242. Nová, sľubnejšia perspektíva sa začala synom Guida Frangepána rysovať po náhlom odchode Mongolov z Uhorského kráľovstva, uskutočnenom kvôli osobným ambíciám Batu-chána usilujúceho sa o získanie uprázdneného mongolského trónu po zosnulom chánovi Ogotajovi.⁴⁵ Zanedlho nato ako sa Belo IV. dozvedel o odchode mongolských nájazdníkov, zanechal deti i manželku na hrade Clissa a začal sa chystať na návrat do centrálného Uhorska.⁴⁶ Frangepánovci vytušili vhodnú príležitosť a ponúkli sa sprevádzať kráľa na jeho spätočnej ceste. Bezvýhradná ochota eskortovať panovníka z prímorských krajov nebola z ich strany čistým altruistickým činom.⁴⁷ Vyplynula predovšetkým z pochope-

RAK, 1995, s. 106. ISBN 8085501066. Bližšie k pobytu Bela IV. pozri: SZÚCS, Jenő. *Az utolsó Árpádok*. Budapest: MTA, 1993, s. 16. ISBN 9638311967; ZSOLDOS, Attila. *Az Árpádok és asszonyaik*. Budapest: MTA, 2005, s. 80. ISBN 963831298X.

43 „...*Tartarorum agmina cum Duce impio in Traguriensi littore consederant. [...] Per totum fere Martinum in Croatiae et Dalmatiae partibus commorantes quinque aut sex vicibus ad civitates has descendebant, et postea ad castra sua redibant. ...*“ WENZEL, G. *Kritikai tanulmányok a Frangepán család, s. 11.*

44 WENZEL, G. *Kritikai tanulmányok a Frangepán család, s. 11.*

45 MARSINA, R. a M. MAREK. *Tatársky vpád, s. 18.*

46 KRISTÓ, Gyula. *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*. Budapest: Corvina, 1993, s. 208-209. ISBN 9631338576.

47 „...*donec rex Bela maritimis de partibus per cruciferos de insula Rodi (sic) et dominos de Frangapanibus multis agminibus militum adiutus certificatus prius per Hungaros de recessu Tartarorum in Hungariam venit.*“ *Epistola magistri Rogerii in Miserabile Carmen super*

nia politicko-spoločenskej konštelácie, že rozvíjať rodovú politiku a kariérny rast budú môcť v budúcnosti iba v podmienkach trvajúcej kráľovskej priazne, ktorá by im zaručila úspech. Vyhliadka na kariéru, ktorá Frangepánovcom počas nasledujúcich štyroch storočí priniesla niekoľko významných postov, bola však spočiatku veľmi obmedzená. Bezprostredne po návrate do Dalmácie bol Ján (II.) Frangepán v apríli 1243 zvolený za podestu Splitu.⁴⁸ „Nedocenený“ Ján sa v novej hodnosti nenechal podstatnejšie obmedziť vo svojich doterajších aktivitách a naďalej poháňal vpred svoje politické ambície s obvyklou rýznosťou a vytrvalosťou.

Staršia uhorská historiografia, ktorá mala tendenciu mocenské postavenie tohto rodu výrazne preceňovať, nekriticky posudzovala zásluhy Frangepánovcov v celouhorskom meradle. Polemická bola predovšetkým účasť frangepánovského rodu v bitke pri Litave medzi uhorským kráľom Belom IV. a rakúskym vojvodom Fridrichom II. Babenberským (15. júla 1246) neďaleko Viedenského Nového Mesta (Wiener Neustadt).⁴⁹ V tejto súvislosti uvádzali viacerí uhorskí (maďarskí) historici skutočnosť, ktorá potvrdzovala prítomnosť Bartolomeja (II.) Frangepána v tomto boji. Podľa Mihálya Horvátha to bol práve Bartolomej (II.), ktorý pobil vojsko rakúskeho vojvodu do posledného muža a napokon Fridricha II. prebodol.⁵⁰ Pre úplnosť tvrdení je však potrebné dodať, že rovnaký opis priebehu bitky nachádzame aj u ďalších uhorských historikov z polovice 19. storočia, pričom všetci sa vo svojich prácach spoločne odvolávali na kroniku dominikánskeho kňaza Pernolda, ktorú prevzal vo svojom súbornom diele *Fastorum Campililiensium* i (rakúsky) cisterciánsky historik Chryzostom Hanthaler.⁵¹ Pernold vo svojej kronike zaznamenal priebeh bitky takto: „*Belo kráľ Uhorska, [...] prišiel s veľkým vojskom k rieke Litava, majúc za veliteľov [...] rodoských jazdcov a jedného Frangepána, [...]. Veselý a odhodlaný vojvoda Fridrich ponáhľal sa naproti [...] s vybraným vojskom, a po veľmi krutom boji boli [uhorskí] nepriatelia zahnaní. Avšak vojvoda chcejúc si viac vychutnať slávne víťazstvo, neobozretnou túžbou prenasledoval pred všetkými svojimi [vojakmi] utečencov,*

destructione regni Hungariae per Tartaros. In: *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum I. – II.* SZENTPÉTERY, Emericus, ed. Budapest: Academia Liter. Hungarica, 1937, II., s. 588, č. 40; (ďalej SRH).

48 „... indictione prima, mense aprili die VI. [...] nobili viro Johanne potestate in civitate Spalati. ...“ CDCF I., s. 10, č. 15.

49 LECHNER, Karl. *Die Babenberger : Markgrafen und Herzoge von Österreich 976 – 1246.* Wien; Köln; Weimar: Verlag Böhlau, 1992, s. 296, ISBN 3205053516.

50 HORVÁTH, Mihály. *Magyarország történelme III. Pesten: Heckenast Gusztáv, 1861, s. 53.*

51 Pernoldi Chronica. In: *Fastorum Campililiensium I. Complectens Seculum Christii XIII. Monasterii I. ab anno MCCI usque ad anno MCCC in Decades tributis.* HANTHALER, Chryzostomus, ed. Lincii: Typis Johannis Michaelis Prambfteidl, 1747, s. 1312-1324; (ďalej Pernoldi Chronica).

*z ktorých jeden Kumán vrhajúc kopiju spoza chrbta, zasiahol [vojvodovho] koňa na hlavu, ktorý hneď na mieste padol. Zrazený vojvoda, ktorý mal horko-ťažko dvoch komesov, premožený akýmisi vracajúcimi sa ozbrojenými nepriateľmi, bol prepichnutý Frangepánovým mečom cez oko, ...*⁵²

Zvlášť prvá veta citovaného regestu, hovoriaca o prezencii jazdcov z ostrova Rodos a jedného Frangepána, zvädza k podobnosti s rozprávaním Rogeriovej žalostnej piesne. Spoluúčasť týchto aktérov sa však podľa svedectva listu magistra Rogeria dávala do súvisu s návratom Bela IV. z nedobrovoľného exilu na juhu krajiny, a nie s ozbrojeným zápolením pri Viedenskom Novom Meste.⁵³ Pernoldovu kroniku prebrala bez posúdenia uhorská historiografia. Tá mala tendenciu navodzovať dojem, ktorý mladému žiakovi sprostredkovala o rytieoch škola. Frangepánovci boli opísaní ako rod, ktorý statočne sprevádzal Bela IV. z Dalmácie, odrazil od hraníc Uhorského kráľovstva dvojitý útok rakúskeho vojvodu, v stave najvyššej núdze dokázal byť duchaplný a v akejkol'vek nebezpečnej situácii nikdy nezlyhal. V podobnom duchu sa nieslo aj hodnotenie zo strany niektorých slovenských historikov.⁵⁴

Kritickejšie pristupovalo k obsahu kroniky dominikánskeho kňaza Pernolda nemecké dejepisectvo, ktoré malo v druhej polovici 19. storočia k dispozícii širšie spektrum dobových prameňov. Analýza obsahovej skladby tohto letopisu vyvrátila Hanthalerove tvrdenia. Prvý poukázal na ich nesprávnosť historik Wilhelm Wattenbach, ktorý vo svojej práci *Deutsche Geschichtsquellen im Mittelalter* nazval Hanthalera podvodníkom a jeho súborné dielo označil za podvod.⁵⁵ Ešte ostrejšie sa vyjadril Wattenbach v práci *Die österreichische Freiheitsbriefe*, kde bez obalu napísal, že rozprávanie o bitke pri Viedenskom Novom Meste nie je nič iné ako klamstvo a celé svedectvo sa môže pokladať za hodnoverné iba do tej miery, do akej sa považuje za dôveryhodnú kronika, akou je Pernoldova.⁵⁶

52 „*Bela Rex Ungariæ, [...] cum grandi exercitu venit ad fluvium Lytam, habens pro Ducibus [...] Equites Rhodios, & unum Frangipanum, [...]. Occurrit Fridericus Dux lætus, & alacer, [...] cum electa Militia, & factâ acris[sim]â pugnâ, hostes repulsi sunt. Dux verò, gloriosam Victoriam plenius consummare volens, incauto fervore ante suos omnes persecutus est fugitivos. E quibus Cumanus unus, telum post tergum mittens, eodem equum Ducis in capite percussit, ut statim caderet. Dux prostratus, & vix duos comites habens, à revertentibus aliquibus cataphractis hostibus obrutus, à Frangipano per oculum ense perfossus est, ...*“ Pernoldi Chronica, s. 1318.

53 Pozri poz. č. 47.

54 SASINEK, František Vítazoslav. *Dejiny kráľovstva uhorského I.* Turč. Sv. Martin: F. Machold, 1870, s. 198; ZÁBORSKÝ, Jonáš. *Dejiny kráľovstva uhorského od počiatku do časov Žigmundových.* Bratislava: Slovart, 2012, s. 409. ISBN 9788055604077.

55 Verzeichniß alter und neuer Fälschungen (mit Ausschluß von Urkunden und Briefen). In: *Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur mitte des dreizehnten Jahrhunderts I.* WATTENBACH, Wilhelm, ed. Berlin: Verlag von Wilhelm Hertz, 1858, s. 447-448.

56 WATTENBACH, Wilhelm, ed. *Die österreichische Freiheitsbriefe. Prüfung ihrer Echtheit*

Diskutabilný bol podľa neho aj prínos Hanthalerových publikácií. Nielenže spochybnil jeho dostatočnú vedeckú relevanciu, ale otvorene ho obvinil z toho, že svojimi vymyslenými fabuláciami uvrhol chápanie dejín rakúskych krajín do neprehľadného zmätku.⁵⁷ Na záver uviedol konštatovanie, podľa ktorého už v 50. rokoch 19. storočia bolo všeobecne známe, že Hanthaler vo viacerých prácach pre potvrdenie vlastných hypotéz zámerné prekrútil Pernoldovu kroniku.⁵⁸ Dejiny Rakúska v období vlády Babenbergovcov tak boli z vyššieuvedeného dôvodu do veľkej miery pokrivené a deformované.

Publikovanie Wattenbachových zistení viedlo k dodatočnému preskúmaniu hodnovernosti prameňov rakúskej proveniencie. Výsledky kritickej analýzy prispeli k revidovaniu záverov niektorých historikov zaoberajúcich sa výskumom ozbrojeného súboja. Za vedecky podloženejšie možno v tomto smere považovať až bádanie Franza Kronesa, ktorého výstupy boli uverejnené v práci *Handbuch der Geschichte Österreichs*. Z obsahu tohto diela vyplýva, že Fridrich Babenberský padol v boji rukou nepriateľa, respektíve zbraňou skrytých nepriateľov vo vlastnom vojsku.⁵⁹ Tézu o infiltrácii protivníkov rakúskeho vojvodu do jeho vlastných oddielov obširnejšie rozvinul v neskôr vydannej publikácii *Grundriss der österreichischen Geschichte*, kde uviedol aj meno zarytého protivníka. Bol ním rytier Osterfried, ktorý bol podľa Kronesa aj pôvodcom vojvodovho smrteľného zranenia. Prebodnutý Fridrich spadol z koňa, ktorý ho následne ušľapal.⁶⁰ Na Kronesove rezultáty nadviazala čiastočne aj moderná historiografia rakúskych krajín, konkrétne Karl Lechner, ktorý sa vo svojom výskumnom zameraní venoval babenberskému rodu a jeho vláde na území dnešného Rakúska. Jeho monografia *Die Babenberger : Markgrafen und Herzoge von Österreich 976 – 1246* bola cenným zdrojom poznatkov, z ktorého pri písaní svojich štúdií zameraných na skúmanie tohto obdobia čerpali aj slovenskí historici. V žiadnej zo spomenutých prác sa však neuvádza, že by Babenbergovca zabil niekto z Frangepánovcov, ba čo viac, nenachádzame v nich ani najmenšiu zmienku o tom, že by sa bitky vôbec zúčastnil niekto z frangepánovského rodu.⁶¹

und Forschungen über ihre Entstehung. Aus dem VIII. Bande des von der kaiserl. Akademie der Wissenschaften herausgegebenen Archivs für Kunde österreichischer Geschichtsquellen besonders abgedruckt. Berlin: Verlag von Wilhelm Hertz, 1852, s. 31.

57 WATTENBACH, W. Die österreichische Freiheitsbriefe, s. 29.

58 WATTENBACH, W. Die österreichische Freiheitsbriefe, s. 29.

59 KRONES, Franz, ed. *Handbuch der Geschichte Österreichs von der ältesten bis zur neuesten Zeit, mit besonderer Rücksicht auf Länder – Völkerkunde und Culturgeschichte 1. Band*. Berlin: Theobald Grieben, 1876, s. 630.

60 KRONES, Franz, ed. *Grundriss der österreichischen Geschichte. Abtheilung mit besonderer Rücksicht auf Quellen – und Literaturkunde 976 – (1000) – 1526*. Wien: A. Hölder, 1882, s. 274.

61 LECHNER, K. Die Babenberger, s. 296; SZŰCS, J. Az utolsó Árpádok, s. 119-128; ROHÁČ,

Bez ohľadu na to, či sú úvahy Wattenbachovej rozpravy o absencii Frangepánovcov v bitke pri Viedenskom Novom Meste správne, alebo nie (treba dodať, že okrem kroniky dominikánskeho kňaza Pernolda ani jeden z dobových prameňov explicitne nepotvrzuje účasť frangepánovského rodu v ozbrojenom konflikte). Po roku 1243 došlo k pozvoľnému prieniku synov Guida Frangepána do kruhov vysokej dvorskej kamarily v Uhorskom kráľovstve. Ak nepočítame menovanie Jána (II.) Frangepána za splitského richtára (6. apríla 1243),⁶² Frangepánovci čakali na majetkovo-spoločenské odškodnenie zo strany uhorského kráľa dlhých dvanásť rokov.

Za dostatočnú satisfakciu možno v tomto smere považovať až darovanie prímorského mesta Senj. V kráľovskej donačnej listine z roku 1255 Belo IV. nielenže odovzdal do trvalej držby Fridrichovi, Bartolomejovi (II.) a ich synom spomenuté mesto aj s okolím,⁶³ ale vyzdvihol aj ich zásluhy v suite vypravádzajúcej kráľa z Dalmácie a ocenil výšku finančných prostriedkov, ktorou Frangepánovci podporili panovníka: „... a na utešenie nás [Belu IV.], ako čoby [Boh] zoslal z neba Fridricha a Bartolomeja, vznešených a statočných mužov, šľachticov z Veglie, ktorí lipnúci na nás v celom ich príbuzenstve, medzi spoločné činy, verne preukázali služby, a odovzdaním poskytli a darovali nám z ich majetku ich nemalé peniaze, ktoré dosiahli [výšku] viac ako dvadsaťtisíc mariek v [...] zlate a striebre spolu s inými drahocennými vecami, ...“⁶⁴

Okrem majetkovej kompenzácie vynahradil panovník záslužné skutky bratov Frangepánovcov aj ich menovaním do úradu modrušského, vinodolského a veglianskeho komesa. S výnimkou krátkého prechodného pôsobenia Fridricha Frangepána (máj 1257 – február 1258), zastával hodnosť komesa jeho brat

Peter. Fridrich II. Babenberský a jeho boje s Uhorským a Českým kráľovstvom 1230 – 1246. In: *Vojenská história*, 2015, roč. 19, č. 3, s. 19. ISSN 1335-3314; ROHÁČ, Peter. Boj o babenberské dedičstvo a I. česko-uhorská vojna 1252 – 1254. In: *Vojenská história*, 2016, roč. 20, č. 1, s. 18. ISSN 1335-3314; marginálne tiež: HERUCOVÁ, Angelika. Vojna o babenberské dedičstvo a Štefan V. In: *Historický časopis*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 3-24. ISSN 0018-2575.

62 Pozri poz. č. 48.

63 „... *quamdam Civitatem nostram, circa litus maris existentem, Segniam vocatam; cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis universis, simul cum tributo seu theloneo, et aliis circumstantiis, et in eadem libertate, sicut nobis servire consueverat, dedimus, donavimus, et contulimus, ipsi Friderico et Bartholomaeo, in filiis filiorum perpetuo et irrevocabiliter [ad] possidendam; ...*“ CDH IV/ 2, s. 310.

64 „... *et ad consolandum nos Federicum et Bartholomaeum, illustres et strenuos viros, nobiles de Vegla, quasi de caelo, proiecit, qui nobis in omni eorum parentela adhaerentes, inter promiscuos actus fideliter exhibuerunt famulatus, et non modicam eorum pecuniam, quae ultra viginti millia marcarum transcendit, in ciphis aureis et argenteis et cum aliis rebus pretiosis, nobis de bonis eorum praesentaverunt et praesentando donaverunt; ...*“ KATONA, Stephano, ed. *Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae I. – XVIII.* Buda: Typis Catharinae Landerer, 1777 – 1802, VI., s. 224-225, č. 61; (ďalej HC).

Guido (III.), ktorý stál na čele „chorvátskych komitátov“ od 14. marca 1257 do 19. marca 1259.⁶⁵

Dosiahnutie čiastkových úspechov Frangepánovcov na poli uhorskej politickej scény, ktoré sa niesli v znamení postupného nadobúdania teritoriálnych ziskov v juhozápadnom pohraničí, viedlo k výraznému ochladeniu preferenčných vzťahov s Benátskou republikou. Bez prílišného zveličenia možno konštatovať, že mesto na lagúne s veľkou nevôľou sledovalo postupné zblížovanie sa Bela IV. s frangepánovským rodom. Ambície Benátskej republiky v oblasti severovýchodného Stredomoria narazili na uhorský expanzionizmus, ktorý bol praktizovaný arpádovským rodom od začiatku 11. storočia. Pomyselnou „rozbuškou“, ktorá po celé obdobie neskorého stredoveku roznecovala vojenské nepokoje medzi Benátkami a Uhorským kráľovstvom, bolo územie prímorskej Dalmácie, pokladané obidvoma štátmi za záujmovú sféru ich mocenského vplyvu. Darovanie niekoľkých miest v Dalmácii, ale predovšetkým potvrdenie Bartolomeja (II.) a Fridricha do hodnosti komesov na ostrove Veglia, sa citeľne dotklo dŕžovho neuralgického bodu.

Genéza vývoja benátsko-uhorských vzťahov bola sama osebe námetom pre viaceré historické štúdie.⁶⁶ Bezprostredný dosah na postavenie synov zosnulého Guida Frangepána mali len niektoré aspekty a fázy z tohto vyše tristo rokov trvajúceho zápolenia.⁶⁷ Zanedlho po vypuknutí prvej zo série piatich zadarských vzbúr (1159) namierených proti hegemonii Republiky, Benátky prišli k systému uzatváraní zmlúv s mestami v dalmátskom regióne, čím sa usilovali vybudovať správne a mocenské štruktúry za účelom ich priamej kontroly.⁶⁸ Na miesto správcov tzv. *komesov* boli dosadzovaní šľachtici z významných benát-

65 „... comitis Guidonis comitis Modrussce et Vinodolii potestatis, ...“ CDCF I., s. 11, č. 19; CDCF I., s. 12, č. 20; „... domini Federici veglensis, modrusiensis et vinodolensis comitis ...“ CDCF I., s. 12, č. 21; CDCF I., s. 12, č. 22; CDCF I., s. 13, č. 23; CDCF I., s. 13, č. 24; CDCF I., s. 13, č. 25; CDCF I., s. 14, č. 26; CDCF I., s. 14, č. 27; CDCF I., s. 14-15, č. 28. Menovaním do vyššie uvedených úradov Belo IV. znova potvrdil Frangepánovcom aj vlastníctvo miest Modruš a Vinodol, ktoré im predtým darovali jeho predchodcovia Belo III. a Ondrej II. KRISTÓ, G. A feudális széttagolódás, s. 156, 183 a 200.

66 ŠTEFÁNIK, Martin. Počiatky obchodných stykov Uhorska s Benátskou republikou za dynastie Arpádovcov. In: *Historický časopis*, 2002, roč. 50, č. 4, s. 553-568. ISSN 0018-2575; ŠTEFÁNIK, Martin. Úvodná fáza benátsko-uhorského sporu o územie Dalmácie do polovice 12. storočia. In: *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 4, s. 13-29. ISSN 1335-3314; ŠTEFÁNIK, Martin. Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu od polovice 12. storočia do vymretia dynastie Arpádovcov. In: *Vojenská história*, 2006, roč. 10, č. 2, s. 3-23. ISSN 1335-3314.

67 Prvé náznaky ozbrojenej konfrontácie medzi Benátkami a Uhorským kráľovstvom spadajú do obdobia prelomu 11. a 12. storočia. KLAJČ, Nada. Vinodol od antičkých čias do Knezova krčih i Vinodolskog zakona. In: *Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, 1988, roč. 9, s. 254. ISSN 0351-0891.

68 PRAGA, Giuseppe. *Storia della Dalmazia*. Padova: Cedam, 1954, s. 97.

ských rodín, často s rodinnými väzbami na vládnuceho dóžu. Nezriedka im boli do dedičnej držby udeľované aj celé územia, v dôsledku čoho dochádzalo k posilňovaniu feudálnej (vazalskej) podriadenosti jednotlivých dalmátskych území voči Benátskej republike.⁶⁹ Obdobným spôsobom boli od roku 1163 do hodnosti komesov na ostrove Veglia menovaní aj samotní Frangepánovci,⁷⁰ ktorí si pomocou dômyselného taktizovania medzi Benátkami a Uhorským kráľovstvom dokázali zveľadiť svoju majetkovú doménu. Inklinácia a formálny príklon na stranu vzdialenejšieho feudálneho panovníka (uhorského kráľa) mali za následok pretrhnutie úzkej väzby frangepánovského rodu s benátskym dvorom. Na postupné oslabovanie práv a pozícií Republiky odpovedal nedôverčivý dóža Jacopo Tiepolo rázne a konfrontačne. Rok po vzplanutí v poradí piatej vzbury mesta Zadar proti Benátkam odňal v roku 1243 Frangepánovcom ostrov Veglia a obratom ho udelil synovi Lorenzovi.⁷¹ Jadro ich majetkovej základne tak bolo počas nasledujúcich sedemnástich rokov (1243 – 1260) pod správou Benátskej republiky, ktorá ho spravovala prostredníctvom dosadených lojálnych správco, respektíve jej verných podporovateľov. Okrem zaujatia ostrova Veglia reálne hrozilo, že dóža pripojí k svojim benátskym dŕžavám aj panstvá Frangepánovcov v susednej oblasti a pripraví tak frangepánovský rod o akúkoľvek možnosť územného rozvoja. Pre synov zosnulého Guida znamenala konfiškácia ostrova viac ako len návrat k stavu, ktorý existoval na sklonku života ich otca. Teritoriálne zisky benátskeho dóžu Jacopa Tiepola v regióne pobrežnej Dalmácie tvorili v tom čase už takmer ucelenú oblasť, ktorá bola efektívne spravovaná podľa zaužívanej dlhoročnej praxe, pričom sa dalo predpokladať, že frangepánovská doména bude až do svojho definitívneho obsadenia oklieštená na územie okolo mesta Senj. Po smrti Lorenza Tiepola prešiel ostrov plynule pod kontrolu Marca Contarinioho a jeho dvoch najbližších dôverníkov – benátskych patricijov Giovaniho Foscariniho a Giacomma di Canale.⁷²

69 ŠTEFÁNIK, M. Benátsko-uhorský súboj, s. 4.

70 LJUBIĆ, Sime, ed. Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i Mletačke Republike. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I. – X.* Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum meridionalium, 1868 – 1893, I., s. 6-8, č. 12; (ďalej MSM).

71 „*Bartholomaeus Comes Veglae cum consortibus suis, qui iuramento fidelitatis Comitatum a Venetis recognoscebant, recepto feudo a Rege Hungariae (?) ei totaliter adhaeserunt. Dux autem illos ut rebelles omni honore et iurisdictione privavit, et Laurentius Teupulo eius genitus illis subrogatus est, et Joannes Teupulo alter filius Auseri (Ossero, Ansarium) Comes efficitur. ...*“ GOMBOS, A. Franciscus, ed. *Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendentium ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCCCI I. – III. (Chronicon Venetum Andree Danduli X. 5).* Budapest: Academia litterarum de sancto Stephano rege, 1937, I., s. 65, č. 160; (ďalej Cat. font.). K tomu pozri aj: KLAÍČ, N. Knezovi Frankapani, s. 134-135; BARBALIĆ, F. R. Pomorstvo na otoku Krku, s. 196.

72 IMPASTARI, Antonio. *Brevi cenni storici etnografici sull' isola di Veglia.* Trieste: Typ. di E. Rezza in Fiume, 1862, s. 8; CUBICH, János. *Notizie naturali e storiche sull' isola di Veglia.*

Na perzistenciu vyhrotených vzťahov medzi pánmi z Veglie a Republikou poukazuje aj listina z 10. júla 1248. Marcus Contarini v nej oddaným šľachticom príkro nariadil, aby neposkytovali zapudeným Frangepánovcom akýkoľvek tribút alebo peňažné dávky.⁷³ Vyššie vyslovené podozrenie o pričlenení „veglianskej dŕžavy“ pod nadvládu Benátok podporuje aj produkcia dobových listín. Z ich obsahu jednoznačne vyplýva, že Lorenzo Tiepolo bol ešte pred smrťou odhodlaný vyčleniť ostrov Veglia zo správy mesta na lagúne do svojho osobného vlastníctva, a s týmto zámerom sa obrátil na Giovaniho Foscariho, správcu ostrova Osor (taliansky Ossero). Frangepánovci sa však nemienili prizerať, ako prichádzajú o najcennejší „klenot“ ich lénneho majetku. Podporovaní obyvateľstvom vinodolskeho regiónu odolali ozbrojenému tlaku Benátčanov a ostrov si naďalej udržali.⁷⁴

Pozvoľný obrat ku konsolidácii napätých vzťahov nastal až po smrti dóžu Jacopa Tiepola v roku 1251. Po krátkej vláde Marina Morosiniho, ktorý stál na čele Benátskej republiky jeden rok, bol za jeho nástupcu zvolený Rainer Zeno.⁷⁵ Práve tento dóža bol hlavným iniciátorom zmierenia pretrvávajúcich antagonizmov medzi rodmi Frangepánovcov a Tiepolovcov.⁷⁶ Mediátorstvo Zenových arbitrov ako hlavných sprostredkovateľov usilujúcich sa nájsť vzájomne prijateľnú dohodu pre dve sporiace sa strany bolo 9. apríla 1260 korunované úspechom.⁷⁷ Po počiatočných zdĺhavých vyjednávaniach, počas ktorých obidve strany predložili maximálne požiadavky a prejavili len malú ochotu ku kompromisom, benátski arbitri napokon zúročili svoje bohaté mediátorské skúsenosti a pretavili ich do uzavretia obojstranného prímeria, ktorého jednotlivé body boli spisovnené v listinnej forme. Na pripomenutie celej udalosti bolo vyhotovené písomné sve-

Trieste: Caprin, 1874, s. 76.

73 „*Quum esset discordia de nobilibus viris de Vegla et de sua nobilitate, nos Marcus Contarenius [...] quinque nobiles viros de Vegla ad sacramentum et iuraverunt [...], quod iidem [...] nobiles nunquam dederunt aliquod tributum, nec dacia comitibus, qui fuerunt hinc retro in Vegla, specialiter (tempore) quondam [...] comitum Joannis, Vidonis et Emerici de Vegla non solverunt dacia, nec tributa. ...*“ CDCF I., s. 10-11, č. 17.

74 KLAÍČ, V. Krčki knezovi Frankapani, s. 97-98.

75 STRČIĆ, P. Krčki knezovi i otok, s. 18.

76 „... *ideoque nos Rainerius Geno dei gratia Venetiarum, Dalmatiae atque Chroatae dux, [...] cum inter nobilem virum Johannem Teupolo, [...] comitem Abserensem, pro se et hominibus sui Comitatus Abserensis et Chersi ex una parte, ac nobiles viros Fredericum, Bartholomeum et Guidonem comites Vegle pro se et eorum heredibus et hominibus Comitatus Vegle et Vinadoli, [ex secunda parte], [...] fideles nostros dilectos, de quibusdam intervenisset contentio, tandem ad pactum et concordiam pervenerunt adinvicem modo et forma inferius comprehensa. ...*“ WENZEL, Gusztáv, ed. *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpád-kori új okmánytár I. – XII.* Pest: Eggenberger Ferdinánd akadémiai, 1860 – 1874, XI., s. 490, č. 341; (ďalej CDAC); CDCF I., s. 15, č. 29.

77 WERTNER, M. Ausländische Geschlechter, s. 8-9.

dectvo, znenie ktorého nám umožňuje poznať časový sled, v akom boli osobitné klauzuly mierovej dohody uzatvárané. Z koncipovania obsahu dôžovej listiny jasne vyplýva, že najväčšia pozornosť obidvoch strán bola zameraná na urovnávanie dlhodobovo vyostrených vzťahov. Rod Frangepánovcov odpustil protivníkovi všetky škody, ujmy, príkoria a násilnosti, ktoré pred časom napáchali na ostrove Veglia a vo Vinodolskom komitáte jeho ľudia z ostrova Osor, a na revanš sa Giovanni Tiepolo rozhodol dišpenzovať všetko zlo, krivdy a poníženia, ktorých sa Frangepánovci dopúšťali na majetkoch Tiepolovcov a jeho obyvateľstve v Osorskom komitáte.⁷⁸ V nadchádzajúcom dodatku sa obaja účastníci sporu zaviazali neochvejne zachovávať dojednaný mier a jednotu. „*Keby sa však akákoľvek osoba zo spomenutých ostrovov alebo komitátov niekedy odhodlala konať v protiklade s nariadeniami uzavreného príméria, mala byť okamžite potrestaná podľa závažnosti previnenia.*“⁷⁹ Tretí dôvetok upravoval podmienky výmeny a prepustenia zajatcov, menovite synov Kaga Berta z ostrova Osor, ktorí boli z bližšie neznámych príčin zajatí a zadržívaní vo frangepánovskom žalári.⁸⁰ Okrem už uvedených všeobecných ustanovení týkajúcich sa rešpektovania dohodnutého status quo ako i kompenzácie spôsobených škôd, nachádzame v dokumente aj zmienku z oblasti lesného hospodárstva. Pod hrozbou uvalenia cirkevnej kliatby stanovoval podmienky ťažby a zväžania (vlhkosťou znehodnoteného) dreva z lesov na ostrove Veglia a v Osorskom komitáte.⁸¹ V zmysle dohodnutého zmluvného paktu: „... *komes Schinella pre seba a svojich synov, ako aj dedičov, ktorým bola prenechaná polovica [majetkovej domény – ostrova] Veglie; ďalej vznešený muž Fridrich, syn komesa Guida za seba a svojich bratov ako aj ich dedičov, ktorí [v budúcnosti] budú komesmi Veglie [...]; a taktiež spomenutý urodzený muž Giovanni Tiepolo, komes Osorský za seba a ľudí celého Osorského komitátu, sľúbili spolu s výdavkami a záväzkami všetkého svojho majetku i majetku ľudí týchže komitátov bezúhonne a neporušiteľne zachovávať všetko vyššie uvedené pod trestom [zaplatenia náhrady] tisíc malých benátskych libier. Náhrada nech prejde na stranu, ktorá zachová spomenuté [zmluvné podmienky]. Rovnako tak pán dóža [Rainer Zeno] a obec Benátčanov nech sú povinní*

78 „*Remiserunt, quidem libere et absolute praedicti comites Vegle pro se et hominibus dictarum terrarum sibi subiectis omnia dampna, iniurias, violentias et offensiones, quas fecissent olim comites ac homines comitatus Abserensis ac totius insulae Abserensis personis et locis comitatus Vegle et Vinadoli, ac etiam hominibus [...] praedictorum filiorum comitis Guidonis, ...*“ MSM. I., s. 93, č. 121; Cat. font. I., s. 66, č. 160.

79 „... *et si aliqua persona praedictarum insularum vel dictorum committatum [...] aliquando contrafacerent, puniri debeat secundum qualitatem offense, ...*“ MSM. I., s. 93, č. 121.

80 „*Item antedicti filii comitis Guidonis filios Cagi Berti de Absero, quos captos detinent ad praesens, libere relaxabunt. ...*“ MSM. I., s. 94, č. 121.

81 „... *causa madendi nec auferendi ligna de nemoribus suis [de committatibus Vegle et Chersi vel Abseri] ...*“ MSM. I., s. 94, č. 121.

poskytnúť zachovávajúcej strane podporu a priazeň na vynútenie si spomenutej náhrady proti strane, ktorá spomenuté [zmluvné podmienky] nezachová. ...“⁸²

Vplyvom kontinuity poskytovania dôžových stimulov, medzi ktoré nepochybne patrilo i prinavrátanie ostrova Veglia do frangepánovského vlastníctva, primäl Rainer Zeno synov zosnulého Guida k dôslednému plneniu bodov vyrokovanej dohody.⁸³ Zavŕšením formovania dôžových snáh vyvíjajúcich sa v tomto smere bola v poradí druhá benátsko-frangepánovská zmluva uzavretá v roku 1261.⁸⁴ V slávnostnom dokumente sa deklaruje, že má byť dôsledným odškodnením bezúhonnej vernosti a statočnej oddanosti, ktorú Frangepánovci: Ján (II.), Guido (III.) a Henrich, ako aj ich predchodcovia preukazovali Benátskej republike.⁸⁵ Vyjadrením Rainerovej vďaky bola nová darovacia zmluva, v ktorej dôža vyhlásil Schinellu (syna nebohého Bartolomeja II.) a jeho synov Petra, Schinellu (II.) a Bartolomeja (III.); ďalej Fridricha (II.), Bartolomeja (IV.) a Guida (IV.), synov nebohého Guida (III.), spolu so všetkými ich mužskými potomkami za ustanovených a právoplatných dedičov Veglianskeho komitátu.⁸⁶ Územnosprávna jednotka bola medzi Frangepánovcov rozdelená na dve polovice bez presného vytýčenia hraníc. Prvá časť komitátu bola pridelená do vlastníckej držby Schinellovi a jeho synom, druhá bola odovzdaná do užívania Fridrichovi (II.),

82 „... omnia supradicta vir nobilis comes Schinella pro se et filiis suis ac eorum heredibus, quibus concessa est medietas Vegle, ac nobilis vir Fredericus filius comitis Guidonis pro se et fratribus suis et eorum heredibus, qui erunt comites Vegle [...], ac dictus nobilis vir Johannes Teupolo comes Abserensis pro se et hominibus totius comitatus Abseri et Chersi, promiserunt cum expensis et obligationibus omnium suorum bonorum, et bonorum hominum ipsorum comitatum integre et inviolabiliter observare sub p[ro]vena librarum mille venetarum parvorum, quae p[ro]vena devenire debeat in parte, quae observaverit praedicta, ita quod dominus dux et commune Venetiarum parti observanti dare debeant auxilium et favorem ad dictam p[ro]venam excutiendam contra partem, quae non observaverit praedicta. ...“ CDAC XI., s. 493-494, č. 341; ENGEL, Pál a Ferenc MAKK, ed. *Korai magyar történeti lexikon 9. – 14. század*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994, s. 722. ISBN 9630567229.

83 CDCF I., s. 15, č. 30.

84 CDCF I., s. 16, č. 31; Camillo Trasmundo ju chybné datoval do roku 1260: TRASMUNDO-FRANGIPANE, C. *De Frangipanibus*, s. 9; KOSANOVIĆ, O. *Družine i potknežini*, s. 237.

85 „... attendentes fidem puram et rectam devotionem, quam egregii viri Johannes, Guido et Henricus olim Comites Veglae, ac ipsorum praedecessores ad nos et praedecessores nostros ac Commune Venetiarum [h]actenus habuerunt, ...“ MSM. I., s. 96, č. 122.

86 Prvá písomná zmienka o Schinellovi pochádza z 20. novembra 1254: „... comite Scinella de Veglia ...“ CDCF I., s. 11, č. 18; „... in eorum heredes disponentes ostendere operis per effectum, concedimus et confirmamus viris nobilibus Schinelle, nato condam nobilis viri Bartholomei Comitis Veglae, ac eius filiis Petro, Schinelle ac Bartholomeo, et Frederico, Bartholomeo et Guidoni filiis condam Comitibus Guidonis de Vegla, et eorum heredibus masculis in perpetuum ita, [...] universum Comitatum Veglae et Insulam de Previcti ...“ CDAC XI., s. 507, č. 355.

Bartolomejovi (IV.) a Guidovi (IV.), ako aj ich dedičom.⁸⁷ Obidve vetvy frangepánovského rodu sa však museli zaviazat' k tomu, že pri spravovaní a riadení zverených celkov budú rešpektovať zaužívané starodávne zvyklosti, ktoré boli v platnosti na území vtedajšieho Veglianskeho komitátu. Osobitný dôraz kládli Benátky na ochranu tunajšieho obyvateľstva, ktoré mali povinnosť v záležitostiach práva a spravodlivosti chrániť staronoví majitelia ostrova.⁸⁸

V prípade vymretia všetkých uvedených predstaviteľov, ako aj ich mužských potomkov mal komitát priamo prejsť na dóžu a Benátsku republiku, pričom jeho ďalšie odovzdanie do vlastníckej držby novým majiteľom bolo striktné podmienené vykonaním prísahy: „*A tiež nám, dóžovi, našim nástupcom a Benátskej obci tak sami komesovia, ktorí sú nimi teraz, ako ich dedičia, ktorí sa nimi [komesmi tohože komitátu] časom stanú, počas jedného roku, potom čo dovŕšia vek [života], verní budú viazaní prísahou naveky. Sami komesovia s ich dedičmi viazaní prísahou nám, vyššie uvedenému Dóžovi, našim nástupcom a Benátskej obci sľúbili, že [oni] starostlivo splnia všetko, čo je vyššie obsiahnuté ...*“⁸⁹

Stabilizovať politický vplyv a obhájiť rodové záujmy sa Frangepánovcom podarilo v neposlednom rade zásluhou ich nastoleného „probenátskeho kurzu“. V dôsledku nastúpeného geopolitického smerovania dosiahli pre seba i pre budúce pokolenia túžobne očakávaný zisk, pokrývajúci v plnom rozsahu územie ich niekdajšej majetkovej základne. Vytúžené plody, ktoré stihli zozbierať v podobe navrátenia Veglianskeho komitátu, však boli na druhej strane vykúpené viacerými ústupkami.

Skutočnosť, že podmienky formulované v listine neboli pre frangepánovskú stranu až tak výhodné, dokazuje viacero zmluvných povinností. Záväzky Guidových synov plynúce zo znenia koncesnej listiny možno zhrnúť do týchto bodov: 1.) povinnosť úctivo prijať všetkých benátskych poslov smerujúcich do Veglianskeho komitátu a zároveň rešpektovať zákaz týkajúci sa uzatvárania akýchkoľvek spolkov alebo zväzkov s osobami či ľuďmi stíhanými za podpo-

87 „... habendo, sicut dictum est, dictus Comes Schinella et filii, et eorum heredes, medietatem totius dicti Comitatus; et praedicti Fredericus, Bartholomeus et Guido ac eorum heredes aliam medietatem. ...“ MSM. I., s. 96, č. 122

88 „Propter quae omnia dictum Comitatum regere et gubernare debent secundum bonas et antiquas consuetudines in ipso Comitatu obtentas, homines et personas ipsius Comitatus in iure eodem modo et iusticia conservantes secundum bonas et antiquas consuetudines ipsius Comitatus, ...“ CDAC XI., s. 507, č. 355.

89 „Nobis quoque Duci et nostris successoribus et Communi Venetiarum tam ipsi Comites, qui nunc sunt, quam eorum heredes, qui pro tempore fuerint, intra unum annum, postquam fuerint ad [a]jetatem, fideles erunt sacramento astricti in perpetuum. Et omnia, quae continentur superius, cum eorum heredibus ipsi Comites nobis suprascripto Duci et successoribus nostris et Communi Venetiarum sacramento astricti se observaturos [esse] promiserunt ...“ MSM. I., s. 97, č. 122.

rovanie a šírenie pirátstva;⁹⁰ 2.) záväzok každoročného odvádzania feudálneho poplatku, ktorý mal byť vyplatený Benátskej republike na sviatok svätého Michala archanjela vo výške 900 malých benátskych libier (polovicu stanoveného obnosu – 450 libier mali zaplatiť Schinella, jeho synovia a ich dedičia, druhú polovicu mali uhradiť jeho príbuzní Fridrich (II.), Bartolomej (IV.) a Guido (IV.). Celkový príjem z vyzbieranej sumy mal byť prerozdelený takto: 700 libier benátskemu dóžovi, zostávajúcich 200 libier si mal ponechať Lorenzo Tiepolo;⁹¹ 3.) So zreteľom na ujaté sa držby vo Veglianskom komitáte boli Frangepánovci okrem vyplácania vyššie spomenutého tribútu povinní odkladať v Benátkach do úschovy 10 000 malých benátskych libier počas obdobia desiatich nasledujúcich rokov;⁹² 4.) inserukčná povinnosť. Ak by sa Benátčania rozhodli kedykoľvek v budúcnosti tiahnuť do boja, vojsko malo byť vyzbrojené pešiakmi z Veglianskeho komitátu, ktorí mali byť súčasne verbovaní do 30 galér. Zároveň mal jeden z komesov Veglianskeho domu narukovať spolu s miestnym obyvateľstvom, pričom bol povinný stáť v zbrani na náklady Frangepánovcov dovtedy, pokiaľ by ostatní benátski šľachtici zotrvali vo vojsku;⁹³ 5.) Ďalším záväzkom, ku ktorému sa frangepánovský rod zaviazal prísahou, bolo konanie vojenskej služby. V záujme dosiahnutia svojej bezpečnosti požadovalo mesto na lagúne od jeho predstaviteľov, aby sa počas ohrozenia benátskych záujmov dostavili na ostrov Veglia a do rovnomenného komitátu so zhromaždeným mužstvom v počte 100 až 200 pešakov;⁹⁴ 6.) V prípade, že by jedna z odnože frangepánovského rodu odstúpila

90 „*Nuncios autem nostros et Communis Venetiarum, [...] debent recipere honorifice et tractare benigne. [...] Et non facient cum ullo cursario compagniam, vel societatem cum aliquibus ex eis contrahent, qui disrobationem piraticam exercentes homines offenderent vel offendere niterentur; ...*“ CDAC XI., s. 507, č. 355

91 „*... pro dicta concessione ipsius Comitatus solvi et dari debent Communi Venetiarum omni anno in festo Beati Michaelis libras nongentas Venetialium parvorum, de quibus libris nongentis medietatem solvere et dare debent Comes Schinella et eius filii praedicti et eorum heredes, [...] et aliam medietatem dicti Fredericus, Bartholomeus et Guido, et eorum heredes solvere et dare debent, de quibus habere debemus nos Dux [...] libras septingentas, et libras ducentas habere debet nobilis vir Laurentius Teupolo ...*“ CDAC XI., s. 507-508, č. 355.

92 „*Item infra decem annos venturos debent et tenentur dicti Comites, tam Comes Schinella et sui heredes, quam dicti Fredericus et Bartholomeus et Guido, ponere in Venetiis in possessionibus librarum decem milia Venetialium parvorum, [...] in deposito ...*“ MSM. I., s. 97, č. 122.

93 „*Praeterea quandocumque pro Communi Venetiarum armabuntur galeae triginta vel a triginta superius, armari debeat una per homines ipsius Comitatus eorum expensis, et si Magnitudo Venetiarum ibit per parti[cipa]tionem in ipso exercitu, quod unus ex Comitibus de Domo Veglae ire debet in ipso exercitu in ipsa galea, et stare in ipso exercitu eorum Comitum sumptibus donec alii nobiles de Venetiis permanebunt. ...*“ CDAC XI., s. 508, č. 355.

94 „*Item quandocumque nobis [...] necesse fuerit habere gentem pro Communi Venetiarum, teneantur dicti Comites dum vixerint equaliter per sacramentum dare operam, quod in Insula Veglae et Comitatu ac aliis terris circumstantibus inveniantur ad sol[i]dum Communis Vene-*

od plnenia zmluvných dohôd, alebo keby sa prípadne veglianski komesovia a ich dediči rozhodli konať proti ustanoveniam obsiahnutým v tejto koncesnej listine, hrozila im strata Veglianskeho komitátu, ktorý mal prejsť do vlastníctva dóžu a Benátskej republiky.⁹⁵

Z obsahu citovaného dokumentu možno teda usúdiť, že zo strany dóžu išlo predovšetkým o preventívny krok, ktorým si hodlal zabezpečiť záruku, že v prípade obnoveného konfliktu s Uhorským kráľovstvom budú Frangepánovci stáť na jeho strane a nezasiahnu tak do prípadného boja o územie Dalmácie. Výber zo šiestich bodov spomenutej písomnosti je zároveň dobrou ukázkou toho, ako sa Benátky intenzívne usilovali doviesť členov frangepánovského rodu do podriadeného lénneho vzťahu. Reinerova listina určujúca povinnosti veglianských lénnikov voči feudálovi zostala v platnosti až do roku 1358.⁹⁶ Uhorskí králi, ktorých Frangepánovci aj naďalej skryto podporovali počas zmienenej obdobia, nielenže do lénnych vzťahov nezasiahli, ale sa ich ani nesnažili vo svoj prospech akokoľvek ovplyvňovať.

Vzhľadom na neprehľadné lavírovanie Guidových synov, podliehajúcich silnejúcej moci Benátok sa Belo IV. všemožne usiloval zabrániť tak vtiahnutiu Veglianskeho komitátu do Reinerovej sféry vplyvu, ako aj následnému odchodu členov frangepánovského rodu do benátskej obehodencie. Arpádovec si uvedomoval, že opätovný príklon Frangepánovcov na jeho stranu mu môže poskytnúť garanciu na vyriešenie otvorených územných otázok týkajúcich sa Dalmácie pozdĺž spoločnej benátsko-uhorskej hranice v prospech kráľovstva svätého Štefana. Prvé náznaky oslabenia feudálnych väzieb medzi Frangepánovcami a Benátskou republikou, ktoré s mimoriadnou obratnosťou spriadal Reiner Zeno, sa zreteľne prejavili už na konci roku 1260. Možnosť hrozby ich pretrhnutia sa stala reálnejšiou po tom, ako sa uhorský kráľ rozhodol v záujme obmedzenia dóžovho vplyvu darovať pánom z Veglie mesto Vinodol.⁹⁷ Rovnako ako v prípade donačnej listiny z roku 1255 (ktorou daroval Fridrichovi a Bartolomejovi (II.) prímorské mesto Senj), aj v majetkovej donácii z roku 1260 vyzdvihol Belo IV. záslužné skutky Frangepánovcov, za ktoré sa potomkom rodu dostávalo panovníkovo uznanie, ocenenie i chvála. Osobitne však pánom z Veglie vyslovil mimoriadnu vďaku za poskytnutie výdatnej finančnej injekcie, ktorou tak

tiarum usque centum vel ducenti homines pro tali sol[i]do, qualis dabitur in Venetiis. ...“ MSM. I., s. 97, č. 122.

95 *„Et si omnia sicut continentur superius non observabunt, pars Comitatus illius, qui contra fecerit, cum omnibus supra concessis amitatur [...]. Si vero omnes praedicti Comites vel eorum heredes contra praedicta fecerint, praedictus Comitatus in Nos et Commune Venetiarum cum omnibus supra concessis devenire debet ...*“ CDAC XI., s. 509, č. 355.

96 STRČIČ, P. Krčki knezovi i otok, s. 28.

97 TRASMUNDO-FRANGIPANE, C. De Frangipanibus, s. 9-10.

generózne podporili vladára počas vpádu Mongolov do Uhorského kráľovstva. Podľa doslovného znenia výpisu kráľovskej listiny išlo o veľkú sumu peňazí, vyjadrenú „... *jedným slovom v pohároch veľkej hodnoty*. ...“⁹⁸ Výška peňažitého obnosu je na inom mieste písomnosti vyčíslená hodnotou dvadsaťtisíc mariek.⁹⁹ Na význam poskytnutej subvencie poukazuje nielen samotná donácia, ktorou bolo pobrežné mesto odovzdané večným právom užívania do držby Fridrichovi, Bartolomejovi (II.) a ich potomkom, ale aj formulácia, podľa ktorej mesto Vinodol spolu so všetkými ziskami a náležitosťami nemohlo byť Frangepánovcom nikdy odobrané.¹⁰⁰ Ako už bývalo v darovacích listinách zvykom, dedenie majetku, respektíve jeho prevod po smrti člena rodu, ktorý by po sebe nezanechal žiadnych mužských potomkov, do vlastníctva iného rodinného príslušníka, bolo zmluvne ošetrované príslušnou klauzulou. Výnimkou nebola v tomto ohľade ani vinodolská donácia: „*Oznamujúc zároveň aj to, že keby jeden z nich umrel bez dediča, odvtedy nech vlastní a nech majú v držbe toto mesto dedičia druhého [brata]*. ...“¹⁰¹

Úspechy Frangepánovcov pri scelovaní rodovej domény, vyznačujúce sa postupným nadobúdaním územných ziskov v dalmátskom pohraničí, boli potvrdením utužovania nadštandardných vzťahov s uhorskými Arpádovcami.¹⁰² Završenie dlhoročného úsilia frangepánovského rodu, vyvíjaného v prospech etablovania sa jeho predstaviteľov do kruhov vysokej dvorskej politiky, však predstavovala až listina Bela IV. z roku 1263.¹⁰³ Kompozícia písomnosti sa ni-

98 „... *vno verbo in scyphis magni valoris*. ...“ CDCr. V., s. 179, č. 685.

99 „... *in scyphis et poculis aureis et argenteis plus quam viginti millia marcharum in pecunia*, ...“ CDCr. V., s. 179, č. 685; K tomu pozri aj: „... *supraque omnibus praenarratis copiosam pecuniarum ipsorum in auro etiam et argento, ac rebus pretiosis quantitatem, ad viginti millia marcharum se extendentem, nobis pro assumendis stipendiariis, et expeditionibus variis offerre maluerunt diligenter*. ...“ CDH IV/ 3, s. 109; Pozri tiež poz. č. 64.

100 „... *donavimus eis vnum nostrum locum, qui est penes mare Vinodol (vocatum) cum omnibus suis appertinentiis et omnibus questibus ad dictum locum spectantibus, praedictis scilicet Friderico et Bartholomeo illis et illorum heredibus et posteritatibus iure perenni, ita, vt nunquam ab iisdem recipi possint*, ...“ CDCr. V., s. 179-180, č. 685; KLAÍČ, Nada. *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga, 1971, s. 78

101 „*Notificantes simul et hoc, quod si vnus illorum deficeret sine herede, ex tunc heredes alterius teneant et possideant illum locum*. ...“ CDCr. V., s. 180, č. 685.

102 Dalmácia ako súčasť pobrežného Chorvátska sa v anjouovskom období, ako aj počas vlády Žigmunda Luxemburského stala jadrom majetkovej základne Frangepánovcov, v ktorej sa nachádzali najvýznamnejšie hrady vo vlastníctve rodu. FÜGEDI, Erik. *Castle and Society in Medieval Hungary (1000 – 1437)*. In: *Studia Historica*, 1986, č. 187, s. 128. ISBN 9630538024; FÜGEDI, Erik. *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése*. Budapest: Megvető Könyvkiadó, 1986, s. 327. ISBN 9631405826; KRISTÓ, G. *A feudális széttagolódás*, s. 159.

103 Gusztáv Wenzel vo svojej štúdií chybné datoval vydanie listiny Bela IV. rokom 1265: WENZEL, G. *A Frangepánok Magyarország történetében*, s. 194.

čím nelíšila od štruktúry predtým vydaných listín. Z prekladu jej úvodu zreteľne vyplýva, s akým prikorím a zatrpknutosťou si panovník spomínal na udalosti z rokov 1241 – 1242: „... pretože nespočítateľné množstvo národa Tatárov prameniace zo zloby osnovateľa troch úkladov rozšírenej po krajine nášho kráľovstva bolo za prevahy mrzkých zločinov prísny potrestaním ľudského pokolenia. A nás spoločne s oddanými, poprednými a znamenitými šľachticmi najpruďším prenasledovaním [a] zahnaním mimo nášho kráľovstva až k morským brehom [...] prinútil vzdialiť sa na akýsi morský ostrov, z ktorého však silou snažiaci sa vylákať nás počas stroskotania, sa usiloval prepadnúť, ...“¹⁰⁴ V dokumente sa uvádza, že má byť naveky vyjadrením osobitného uznania, ktoré aj po uplynutí dvoch decénií od mongolských výbojov Belo IV. nepretržite prejavoval synom Guida Frangepána.¹⁰⁵ V texte sa ďalej píše, že na radu najdrahšej pani Márie (manželky uhorského kráľa) sa panovník rozhodol oceniť Fridricha a Bartolomeja (II.) za preukázané hrdinské činy primeranou odmenou, ktorou bolo vykonanie predbežného rozhodnutia týkajúceho sa územnej samostatnosti (nezávislosti) frangepánovského panstva.¹⁰⁶ Na upevnenie vzájomného vzťahu a potvrdenie jeho stálosti bola do znenia listiny pridaná klauzula, na základe ktorej nemohol nikto, nech už by bol akéhokoľvek postavenia a vážnosti, posudzovať spomenuté súdne rozhodnutie kráľovského dvora vzťahujúce sa na osoby, veci i majetky Frangepánovcov (ktoré v tom čase vlastnili v Uhorskom kráľovstve), alebo v rámci tohto rozhodnutia konať proti komukoľvek z nich. Jediná osoba, ktorá mala pod dohľadom súdu právo a povinnosť súdenia či vynášania rozsudkov nad skutkami predstaviteľov frangepánovského rodu, bola jeho kráľovská výsosť.¹⁰⁷

V snahe rozšíriť horizont teritoriálnej politiky neváhali ambiciózni Frangepánovci vstúpiť do služieb dvoch znepriatelených štátov – Uhorského kráľovstva a Benátskej republiky. Tak od uhorských kráľov, ako aj od benátskych dóžov

104 „... quod cum humani generis sordidis sceleribus praevallescentibus, multitudo inaeestimabilis rabide gentis Tartarice ex affluentibus indignatione trium machinarum conditoris per climata regni nostri perfusa, severe ulciscendo fuisset, et nos unacum fidei primatibus, et egregiis nobilibus extra monarchiam nostram usque ad litora [...] atrocissime persequendo, in quandam insulam maritimam repellendo cohaerisset, de qua etiam vi nos extrahere satagentes, per naufragium in nos corruiere cona[vi]sset, ...“ CDAC XI., s. 476, č. 333.

105 „... et gratiam specialem benigne largimus[r] in sempiternum; ...“ CDCr. V., s. 174, č. 680.

106 „Quorum ob meritum donec [...] provideamus retributione ipsos Feldricum et Bartholomeum, [...] de consilio dominae Mariae carissimae consortis nostrae, [...] conferimus eisdem insuper hanc libertatis praerogativam, ...“ CDH IV/ 3, s. 109-110.

107 „... ut nullus curiae et regni nostri iudicium [...] saltem honore fulgentes, aut dignitate, ipsos in persona, rebus et possessionibus eorum nunc habitis, [...] in regno nostro per ipsos quomodocumque aquirendis, vel habendis, iudicare, aut in conspectu sui iudicii adversus quoscumque [...] facere posset, neque debeat; [...] solummodo [...] regalis celsitudinis persona, quae ipsos ante conspectum tribunalis sui iudicii [...] iudicare debeat. ...“ CDCr. V., s. 174, č. 680.

nadobudli postupne do vlastníctva mestá a rozsiahle majetky vo Veglianskom, Vinodolskom a Modrušskom komitáte. Nakoľko benátski dóžovia prejavili otvorený záujem o rozšírenie vlastného mocenského okruhu ďalej na juhovýchod, susedské vzťahy s Uhorským kráľovstvom boli často napäté a zaťažené vzájomnými ozbrojenými výpadmi na obidvoch stranách hranice. Arpádovci však nevenovali dostatočnú pozornosť defenzívnym povinnostiam. Vzhľadom na značnú geografickú vzdialenosť ostrova Veglia od centrálného Uhorska a na nedostatok historických, politických a kultúrnych väzieb, ako aj v dôsledku rozvíjania sa čulých stykov medzi frangepánovským rodom a Benátskou republikou sa synovia Guida Frangepána čoraz silnejšie prikláňali na stranu mesta na lagúne. Vývoj vzájomne nadštandardných vzťahov otváral Frangepánovcom nielen možnosť rýchleho kariérneho postupu, ale aj cestu k presadeniu vlastných utilitárnych záujmov. V príkrom protiklade k liknavému postoju uhorských panovníkov, ktorí zanedbávali obranu spoločnej uhorsko-benátsko hranice, prezieraví Benátčania vynašli (v zmluve z roku 1260) spôsob, ako primäť „veglianskych vazalov“ brániť ostrov Veglia na vlastné náklady.

Rozdelením ostrova medzi členov frangepánovského rodu sa mesto na lagúne usilovalo dosiahnuť, aby si potomkovia obidvoch vetiev začali v službách benátskej obci navzájom konkurovať. Okrem konania vojenskej služby Benátky vyžadovali od Frangepánovcov aj pravidelné odvádzanie feudálneho poplatku, odkladanie finančného obnosu a insurekčnú povinnosť. Spomenuté záväzky mali byť zárukou toho, že členovia rodu zostanú lojálni voči benátskemu dóžovi. Príčinou postupného odvrátenia sa pánov z Veglie od Benátskej republiky bola neschopnosť dodržiavania nevýhodných podmienok stanovených v klauzulách listiny z roku 1261, týkajúcej sa platenia tribútu, ktorý Benátčania striktné požadovali od Frangepánovcov. V porovnaní s „benátskym jarmom“ sa pánom z Veglie ponúkalo viacero sľubných možností rozšíriť si sféru vplyvu aj v pevninskej časti Chorvátska. Popri perspektíve zveľadenia rodovej domény bola pre Frangepánovcov nesmierne lákavá aj príležitosť získania uhorských (politických) práv, ktoré by im umožnili stať sa vplyvným a rešpektovaným rodom v regióne južného Uhorska. Pozorne revidujúc dovtedajšie vzťahy s Benátkami, synovia zosnulého Guida dospeli k poznaniu, že dóžovia nehodlajú v budúcnosti zľaviť od prísnych zmluvných podmienok, ktorých základné ustanovenia obsiahnuté v listinách by príslušníci rodu nedokázali dôsledne plniť. V dôsledku uvedeného došlo k postupnému odklonu od Benátskej obce a neplneniu záväzkov voči republike. Ochladzovanie vzťahov vyústilo do bodu, v ktorom už Frangepánovci otvorene odmietali povinnosť každoročného zloženia prísahy vernosti benátskemu dóžovi, ako aj povinnosť odvádzania peňažného obliaga. Tento stav trval až do podpísania Zadarského mieru (1358), na základe ktorého

Benátčania prenechali mesto Veglia spolu s ostrovom uhorskému panovníkovi Ludovítovi I. z Anjou.¹⁰⁸

Striedavo v službách uhorských kráľov a následne v tábore benátskych dóžov sledovali Frangepánovci predovšetkým svoje vlastné partikulárne záujmy, pričom sa neobávali striedavo sa spriahnuť tak s politickými rivalmi Uhorska – dóžom Marinom Morosinim a jeho nástupcom Rainerom Zenom, ako aj s uhorskou dynastiou Arpádovcov. Ich premenlivé stanovisko nezmenilo nič na spoločnom úsilí budovania nezávislej domény, práve naopak. Na konci vlády dynastie Arpádovcov vlastnil frangepánovský rod uzavretý mocenský komplex vo Veglian-skom, Vinodolskom a Modrušskom komitáte.

PhDr. Vladimír Vlasko, PhD.
Bratislava
Slovenská republika
e-mail: vladimir.vlasko@gmail.com

Zoznam použitých prameňov a literatúry / List of references and literature

Primárne zdroje / Primary sources

Archívy a archívne pramene / Archives and Archives sources

Magyar Nemzeti Levéltár, Diplomatikai Levéltár

Edície prameňov a publikované pramene / Source editions and Published editions

BARABÁS, Samu a Lajos THALLÓCZI, eds. *Codex diplomaticus comitum de Frangepanibus.*

A Frangepán család oklevéltára I. – II. Budapest: MTA, 1910.

Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter bis zur mitte des dreizehnten Jahrhunderts I. Ed.

Wilhelm Wattenbach. Berlin: Verlag von Wilhelm Hertz, 1858.

FEJÉR, Georgius, ed. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis I. – XI.* Buda:

Typogr. Regiae Vniversitatis Vngaricae, 1829 – 1844, IV/ 3, s. 109

GOMBOS, A. *Franciscus, ed. Catalogus fontium historiae Hungaricae aevo ducum et regum ex stirpe Arpad descendentium ab anno Christi DCCC usque ad annum MCCC I. – III.*

(Chronicon Venetum Andree Danduli X. 5). Budapest: Academia litterarum de sancto Stephano rege, 1937, I.

108 STRČIĆ, P. Krčki knezovi i otok, s. 28; KOSANOVIĆ, O. Družine i potknežini, s. 241.

- KRONES, Franz, ed. *Handbuch der Geschichte Oesterreichs von der ältesten bis zur neuesten Zeit, mit besonderer Rücksicht auf Länder – Völkerkunde und Culturgeschichte I. Band.* Berlin: Theobald Grieben, 1876.
- LJUBIĆ, Sime, ed. Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I. – X.* Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum meridionalium, 1868 – 1893, I.
- Pernoldi Chronica.* In: *Fastorum Campililiensium I. Complectens Seculum Chrifiti XIII. Monasterii I. ab anno MCCI usque ad anno MCCC in Decades tributus.* Ed. Chrysostomus Hanthaler. Lincii: Typis Johannis Michaelis Prambfteidl, 1747
- SASINEK, František Vítázoslav. *Dejiny královstva uhorského I.* Turč. Sv. Martin: F. Machold, 1870, s. 198
- Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum I. – II.* Ed. Emericus Szentpétery. Budapest: Academia Liter. Hungarica, 1937.
- SMIČIKLAS, Tade, ed. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae I. – XV.* Zagreb: Tisak Dioničke tiskare, 1904 – 1934.
- SOPKO, Július. *Kronika Jána z Turca 1488. Johannes de Thurocz. Chronica Hungarorum.* Bratislava: Perfekt, 2014, s. 444, č. 101. ISBN 9788080466923.
- WATTENBACH, Wilhelm, ed. *Die österreichische Freiheitsbriefe. Prüfung ihrer Echtheit und Forschungen über ihre Entstehung. Aus dem VIII. Bande des von der kaiserl. Akademie der Wissenschaften herausgegebenen Archivs für Kunde österreichischer Geschichtsquellen besonders abgedruckt.* Berlin: Verlag von Wilhelm Hertz, 1852.
- WENZEL, Gusztáv, ed. *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpád-kori új okmánytár I. – XII.* Pest: Eggenberger Ferdinánd akadémiai, 1860 – 1874, XI., s. 490, č. 341.

Sekundárne zdroje / Secondary sources

Monografie a zborníky ako celok / Monographs

- BIGALLI, David. *I Tartan e l' Apocalisse.* Firenze: Ricerche sull' escatologia in Adamo Marsh e Ruggero Bacone, 1971, s. 163.
- BOKES, František. *Dejiny Slovákov a Slovenska od najstarších čias až po prítomnosť.* Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1946, s. 86.
- BÖSENDORFER, Josip. *Zavjera Petra Šubića-Zrinjskoga, bana hrvatskoga (1664 – 1671).* Zagreb: Tisak Dioničke Tiskare, 1898, 143 s.
- CUBICH, János. *Notizie naturali e storiche sull' isola di Veglia.* Trieste: Caprin, 1874, s. 76.
- CUSIN, Fabio. *Il confine orientale d'Italia nella politica europea del XIV e XV secolo.* Milano: Giuffrè, 1937, s. 419-469 a 513-518.
- ENGEL, Pál a Ferenc MAKK, eds. *Korai magyar történeti lexikon 9. – 14. század.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1994, s. 722. ISBN 9630567229.
- FÜGEDI, Erik. *Ispánok, bárók, kiskirályok. A középkori magyar arisztokrácia fejlődése.* Budapest: Megvető Könyvkiadó, 1986, s. 327. ISBN 9631405826.
- GUMILEV, Lev Nikolajevič. *Drevnjaja Rus i velikaja step.* Moskva: Mysl', 1989, s. 506-511. ISBN 5244003380.
- HORVÁTH, Mihály. *Magyarország történelme III.* Pesten: Heckenast Gusztáv, 1861, s. 53.
- IMPASTARI, Antonio. *Brevi cenni storici etnografici sull' isola di Veglia.* Trieste: Typ. di E. Rezza in Fiume, 1862, s. 8.
- JEDIN, Hubert, ed. *Velika povijest Crkve, III/1.* Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1971, s. 27.
- KLAIĆ, Nada. *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku.* Zagreb: Školska knjiga, 1971, s. 78.

- KLAIČ, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankapani: od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka. Knjiga prva. (Od god. 1118 do god. 1480)*. Zagreb: Matica hrvatska, 1901, 352 s.
- KLEIN, Bohuš, RUTKAY, Alexander a Richard MARSINA. *Vojenské dejiny Slovenska I. Stručný náčrt do roku 1526*. Bratislava: Ministerstvo obrany SR, 1994, s. 122. ISBN 8096711318.
- KOSTREŇČIČ, Ivan. *Pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza tržačkoga*. U Zagrebu: Tiskom Dragutina Albrechta, 1871, 157 s.
- KRISTÓ, Gyula. *A feudális széttagolódás Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979, s. 145-146. ISBN 9789630515955.
- KRISTÓ, Gyula. *Die Arpaden-Dynastie. Die Geschichte Ungarns von 895 bis 1301*. Budapest: Corvina, 1993, s. 208-209. ISBN 9631338576.
- KRISTÓ, Gyula. *Tanulmányok az Árpád-korról*. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1983, s. 223. ISBN 9632718909.
- KRISTÓ, Gyula a Ferenc MAKK. *III. Béla emlékezete*. Budapest: Magyar Helikon, 1981, s. 87, č. 34, ISBN 9632079124.
- KRONES, Franz, ed. *Grundriss der österreichischen Geschichte. Abtheilung mit besonderer Rücksicht auf Quellen – und Literaturkunde 976 – (1000) – 1526*. Wien: A. Hölder, 1882, s. 274.
- KUMIČIČ, Evgenij. *P. Zrinski i Fr. K. Frankopan i njihovi klevetnici*. Zagreb: Hartmann, 1899, 82 s.
- LECHNER, Karl. *Die Babenberger : Markgrafen und Herzoge von Österreich 976 – 1246*. Wien; Köln; Weimar: Verlag Böhlau, 1992, s. 296, ISBN 3205053516.
- MARSINA, Richard, ed. *Dejiny Slovenska I. (do roku 1526)*. Bratislava: Veda, 1986, s. 174-175.
- MARSINA, Richard a Miloš MAREK. *Tatársky vpád. Historické rozprávania o strašných udalostiach, ktoré priniesli obyvateľom Uhorského kráľovstva veľa utrpenia a celú krajinu priviedli na pokraj skazy*. Budmerice: Vydavateľstvo RAK, 2008, s. 13-18. ISBN 9788085501407.
- PRAGA, Giuseppe. *Storia della Dalmazia*. Padova: Cedom, 1954, s. 97.
- RAČKI, Franjo. *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1873, 614 s.
- REINHARDT, Volker. *Le grandi famiglie italiane*. Vicenza: Neri Pozza, 1996, s. 343-344. ISBN 9788873054894.
- SOPKO, Július a Tünde LENGYELOVÁ. *Viedenská maľovaná kronika 1358 – 1370. Marek z Káľtu*. Bratislava: Perfekt, 2016, s. 259, č. 177. ISBN 9788080467708.
- STEINHÜBEL, Ján. *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska*. Bratislava: Vydavateľstvo RAK, 2016, s. 450-452, 460-461. ISBN 9788085501643.
- SZÜCS, Jenő. *Az utolsó Árpádok*. Budapest: MTA, 1993, s. 16. ISBN 9638311967.
- THEINER, Augustin, ed. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia maximam partem nondum edita ex tabulariis Vaticanis deprompta, collecta ac serie chronologica disposita I. – II*. Roma: Typis Vaticanis, 1859 – 1860, I., s. 27, č. 48.
- TRASMUNDO-FRANGIPANE, Camillo. *De Frangipanibus illyricis eorumque consanguineis commentarium*. Roma: Typis civilitatis catholicae, 1870, 51 s.
- WEATHERFORD, Jack. *Čingischán a utvárení moderního světa*. Praha: BB/art, 2006, s. 188-190. ISBN 8073417766.
- ZÁBORSKÝ, Jonáš. *Dejiny kráľovstva uhorského od počiatku do časov Žigmundových*. Bratislava: Slovart, 2012, s. 409. ISBN 9788055604077.
- ZSOLDOS, Attila. *Az Árpádok és asszonyaik*. Budapest: MTA, 2005, s. 80. ISBN 963831298X.

Štúdie a články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách / Articles in Journals, Chapters in Monographs

- BARBALIĆ, F. Radojica. Pomorstvo na otoku Krku u doba Frankopana. In: *Krčki zbornik*, 1976, roč. 7, č. 2, s. 195-201.
- BOGIŠIĆ, Valtasar. Acta coniurationem croatarum comitum bani Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan illustrantia, desumpta e tabulariis gallicis. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Acta Bulgariae ecclesiastica ab a 1565 usque ad a 1799*. Ed. Eusebius Fermendžiu. Zagreb: Hartmann, 1888, 286 s.
- BREZOVÁKOVÁ, Blanka. Politický zápas Anjouovcov o uhorskú korunu. In: *Historický časopis*, 1991, roč. 39, č. 6, s. 572. ISSN 0018-2575.
- CUBICH, Giambattista. *Notizie storiche sull' isola di Veglia*. Trieste: Stabilimento tipografico Appolonio & Caprin, 1875, 161 s.
- FÜGEDI, Erik. Castle and Society in Medieval Hungary (1000 – 1437). In: *Studia Historica*, 1986, č. 187, s. 128. ISBN 9630538024.
- FÜGEDI, Erik. Die Herrschaft der Güssinger in sozialgeschichtlicher Sicht. In: DIENST, Heide a Irmtraut LINDECK-POZZA, eds. *Die Güssinger. Beiträge zur Geschichte der Herren von Güns/Güssing und ihrer Zeit (13./14. Jahrhundert)*. Eisenstadt: Burgenländischen Landesmuseum Eisenstadt, 1989, s. 25. ISSN 0510-6990.
- HERUCOVÁ, Angelika. Vojna o babenberské dedičstvo a Štefan V. In: *Historický časopis*, 2017, roč. 65, č. 1, s. 3-24. ISSN 0018-2575.
- KLAIĆ, Nada. Knezovi Frankapani kao krčka vlastela. In: *Krčki zbornik*, 1970, roč. 1, č. 1, s. 125-180.
- KLAIĆ, Nada. Vinodol od antičkih vremena do Knezova krčkih i Vinodolskog zakona. In: *Posebna izdanja Historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu*, 1988, roč. 9, s. 254. ISSN 0351-0891.
- KLAIĆ, Vjekoslav. Darovnica kralja Bele III. (IV.) krškim knezovima za Senj jest patvorina. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 262-274.
- KLAIĆ, Vjekoslav. Porieklo banske časti u Hrvata. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 15.
- KOSANOVIĆ, Ozren. Družine i potknežini knezova Krčkih na Krku (od 1260. do 1480. godine). In: *Povijesni prilozi*, 2016, roč. 50, č. 1, s. 233-261. ISSN 0351-9767.
- LJUBIĆ, Sime, ed. Commissiones et relationes Venetae. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, vol. VI. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1876, s. 29-102.
- LJUBIĆ, Sime, ed. Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike. In: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium I. – X*. Zagreb: Academia Scientiarum et Artium Slavorum meridionalium, 1868 – 1893, I., s. 6-8, č. 12.
- LONZA, Nella. Novopronađeni izvori o sudskim postupcima protiv Krčkih knezova u XIV. stoljeću. In: *Vjesnik Povijesnog arhiva u Rijeci*, 1993 – 1994, roč. 35-36, č. 1, s. 9-20. ISSN 1330-2116.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. Novi prilozi za poviest urote bana Petra Zrinskoga i kneza Franje Krste Frankopana. In: *Starine jugoslavenske akademije*, 1891, roč. 24, č. 1, s. 41-112.
- LOPAŠIĆ, Radoslav. Spomenici Tržačkih Frankopana. In: *Starine jugoslavenske akademije*, 1892, roč. 25, č. 1, s. 201-332.
- LOPAŠIĆ, Radoslav, ed. Urbaria lingua croatica conscripta. Hrvatski urbari. In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium*, vol. V. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1894, s. 105;
- MANSELLI, Raoul. I popoli immaginari: Gog e Magog. In: *Popoli e paesi nella cultura altomedievale. Settimane di studio del Centro italiano di studi sull' alto medioevo*, 1983, roč. 29, č. 2, s. 487.

- MARSINA, Richard. O hľadani pôvodnej pravlasti starých Maďarov a tatárskom vpáde. In: *Historický zborník : vedecký časopis o slovenských národných dejinách*, 2016, roč. 26, č. 1, s. 15-28. ISSN 1335-8723 27.
- MESIĆ, Matija. Izvod iz razprave „o životu i djelih kneza Krsta Frankopana“. In: *Rad Jugoslovsanske akademije znanosti i umetnosti*, 1878, roč. 21, č. 1, s. 199-202.
- MESIĆ, Matija. Krsto Frankapan u tudjini. In: *Rad Jugoslovsanske akademije znanosti i umetnosti*, 1870, roč. 13, č. 2, s. 17-79.
- RAČKI, Franjo. Ban Petar Zrinski i knez tržački Frane Krsto Frankopan na stratištu. In: *Vienac*, 1871, roč. 3, č. 1, s. 258-263.
- RAČKI, Franjo, JAGIĆ, Vatroslav a Ivan ČRNČIĆ, eds. Statuta lingua Croatica conscripta. Hrvatski pisani zakoni: vinodolski, poljički, vrbanjski i donjekle svega otoka Krka, kastavski, veprinački i trsatski. In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium*, vol. IV. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1890, s. 57-58.
- ROHÁČ, Peter. Boj o babenberské dedičstvo a I. česko-uhorská vojna 1252 – 1254. In: *Vojenská história*, 2016, roč. 20, č. 1, s. 18. ISSN 1335-3314.
- ROHÁČ, Peter. Fridrich II. Babenberský a jeho boje s Uhorským a Českým kráľovstvom 1230 – 1246. In: *Vojenská história*, 2015, roč. 19, č. 3, s. 19. ISSN 1335-3314.
- SOPKO, Július. *Spišskosobotská kronika*. In: *Kroniky stredovekého Slovenska*. Budmerice: Vydavateľstvo RAK, 1995, s. 106. ISBN 8085501066.
- STETA, Andriana. The Pacta Conventa as the Result of the Arpadian Dynasty's Policy. In: HOMZA, Martin, LUKAČKA, Ján a Neven BUDAK, eds. *Slovakia and Croatia. Historical Parallels and Connections (until 1780)*. Bratislava: Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava; Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2013, s. 82-83. ISBN 9788089567201.
- STRČIĆ, Petar. Frankapan (Frankopan). In: *Hrvatski biografski leksikon*, zv. 4. Zagreb: Leksikografski Zavod Miroslav Krleža, 1998, s. 397-398. ISBN 9536036193.
- STRČIĆ, Petar. Krčki knezovi i otok od kraja XII. do kraja XIV. stoljeća. In: *Krčki zbornik*, 1988, roč. 10, č. 2, s. 11-54. ISSN 0455-0609.
- STRČIĆ, Petar. Prilog o porijeklu Frankapana/ Frankopana. In: *Rijeka*, 2001, roč. 6, č. 1, s. 49-104. ISSN 1330-6995.
- ŠANJEK, Franjo. Zvonimirova zavjernica u svjetlu crkveno-političkih odrednica grgurovske reforme. In: GOLDSTEIN, Ivo, ed. *Zvonimir, kralj Hrvatski : Zbornik radova*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1997, s. 27. ISSN 2459-5896.
- ŠIŠIĆ, Ferdo. O Bartolu knezu modruškomu. In: *Vjestnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 1899, roč. 1, č. 1, s. 156-161.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Benátsko-uhorský súboj o Dalmáciu od polovice 12. storočia do vymretia dynastie Arpádovcov. In: *Vojenská história*, 2006, roč. 10, č. 2, s. 3-23. ISSN 1335-3314.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Počiatky obchodných stykov Uhorska s Benátskou republikou za dynastie Arpádovcov. In: *Historický časopis*, 2002, roč. 50, č. 4, s. 553-568. ISSN 0018-2575.
- ŠTEFÁNIK, Martin. Úvodná fáza benátsko-uhorského sporu o územie Dalmácie do polovice 12. storočia. In: *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 4, s. 13-29. ISSN 1335-3314.
- ŠURMIN, Gjura, ed. Hrvatski spomenici (Acta croatica). In: *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium*, vol. VI. Zagreb: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1898, s. 133-134.
- ULIČNÝ, Ferdinand. Vpády Mongolov na Slovensko v roku 1241. In: *Vojenská história*, 2004, roč. 8, č. 3, s. 3-19. ISSN 1335-3314.
- VASSILI, Giuseppe. La storia della città di Veglia nei suoi monumenti principali. In: *Archivio storico per la Dalmazia*, 1934, roč. 17, č. 2, s. 503-520 a 547-566.
- WENZEL, Gusztáv. A Frangepánok Magyarország történetében az Anjou királyok korában. In: *Századok*, 1890, roč. 24, č. 1, s. 193-216.

WENZEL, Gusztáv. Kritikai tanulmányok a Frangepán család történetéhez. In: *Értekezések a történelmi tudományok köréből*. Budapest: MTA, 1884, s. 1-65

WERTNER, Moriz. Ausländische Geschlechter in Ungarn. Die Frangepan. In: *Adler*, 1894, roč. 24, č. 4, s. 2-44.

Encyklopédie / Encyclopedies

JUST, Martin. Chorbuch. In: BLUME, Friedrich a Ludwig FINSCHER eds. *Die Musik in Geschichte und Gegenwart: allgemeine Enzyklopädie der Musik: 20 Bände in zwei Teilen. Sachteil 2, Böh-Enc*. Kassel: Bärenreiter, 1995, s. 863-882. ISBN 3-7618-1103-8.

Dizertácie / Thesis

BREZOVÁKOVÁ, Blanka. *Nástup Anjouovcov v Uhorsku – jeho odraz v politickom živote a v písomnostiach*. Dizertačná práca. Bratislava: HÚ SAV, 1993, s. 11.

KOSANOVIĆ, Ozren. *Državina krčkih knezova – Vinodol, Senj i Krk od početka 14. stoljeća do 1420. godine*. Dizertačná práca. Zagreb: Filozofski fakultet, 2012, 228 s.